

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Adin Crnkić

Polom in perspektive kubanskega modela komunizma

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Adin Crnkić

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Polom in perspektive kubanskega modela komunizma

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Polom in perspektive kubanskega modela komunizma

Kuba je država, ki je glede na svojo velikost, bodisi države bodisi naroda v primerjavi z drugimi svetovnimi velesilami, majhna. Ampak njen vpliv je dejansko pretresel svet. Zgodovinsko gledano, so mnogi poznavalci predvideli konec komunističnega režima že v 60. letih, drugi pa spet kasneje. Vsi so se pa združili ob padcu SZ, ko so komunističnemu režimu pripisali le še kakšno leto ali dve delovanja, vendar se to kljub zunanjim, gospodarskim, socialnim in ostalim pritiskom to ni zgodilo. Čeprav je režim dosegel nekatere zavirljive rezultate, pa so njegove politike v večini potratne in neučinkovite. Že zgodovinsko gledano se totalitarizem, v kakršnikoli obliki ni dolgo obnesel, saj ga je množica ali drug voditelj zrušila in zamenjala. Kubanski model komunizma je za mnoge poseben, saj je preživel veliko hudega in slabega, a vendarle se je vseeno uspel obdržati. Kot bomo videli kasneje, je k tem pripomoglo veliko veliko faktorjev. Znano je, da Kuba potrebuje spremembe, kakšne, bomo pa verjetno videli v prihodnosti, saj si Kuba v svoji krvavi zgodovini, prav od revolucije, leta 1959 dalje, sama kroji usodo. V pričujočem delu si torej skušam zastaviti glavno vprašanje, kakšen politični sistem Kuba dejansko ima, kakšna je njena klasifikacija. Pri tem mi bo v pomoč teoretični pristop, ki ga bom skozi izbrane politike prikazal v analizi.

Ključne besede: Kuba, komunizem, perspektive, propad, politični sistemi, klasifikacija, totalitarizem, politike.

Failure and prospects of the Cuban model of communism

Cuba is a state, which is, based on its own size, either country or nation, in compared with other world powers, little. But her influence in fact shook the world. Historically, many experts anticipated the end of communist regime in the 1960s, other, again, later. Everyone was united, when Soviet Union collapsed, when they attributed communist regime that it will last only year or two, nothing more, but however, despite the external, economic, social and other pressures it did not happen. Although, the regime has achieved some remarkable results, its policies are mostly wasteful and inefficient. From historical perspective, totalitarianism wasn't effective in whatever form, as was overthrown by the people or any other leader. For many, the Cuban model of communism is specific, as it survived a lot of bad times, but still has nevertheless managed to retain. As we shall see later, there are large number of factors, which contributed to such status. It is known, that Cuba need changes, but what kind of, we will probably see in the future, as Cuba is, own destiny maker in its bloody history, especially from revolution in 1959 onwards. In the following work I therefore try to ask myself the main question; what political system Cuba actually has, what is its classification. To find out the result, I will use theoretical approaches, which I will show through chosen policy in the analysis.

Key words: Cuba, communism, prospects, failure, political systems, classification, totalitarianism, policies.

Kazalo

1 Predmet raziskovanja	7
2 Metodološki okvir diplomske naloge	8
2.1 Cilji in nameni diplomske naloge	8
2.2 Hipoteza	8
2.3 Metode in tehnike raziskovanja	9
3 Teoretična izhodišča	10
3.1 Politični sistem	10
3.2 Klasifikacija nedemokratskih političnih sistemov	12
3.2.1 Avtoritarizem	12
3.2.1.1 Enostrankarski sistem	15
3.2.1.1.1 Komunistični režim kot oblika enostrankarskega sistema	16
3.2.2 Totalitarizem	18
3.2.2.1 Posttotalitarizem	21
3.2.3 Vojaško vladanje	22
4 Kuba in njen model komunizma	26
4.1 Predrevolucionarno obdobje kot povod za novo revolucijo	26
4.1.1 Zgodovinske ambicije	26
4.1.2 Nadrejenost ZDA	27
4.2 Revolucija 1933 in obdobje generala Fulgencia Batiste do 1959	28
4.2.1 Dodatni razlogi	31
4.3 Revolucija 1959 in njen premik h komunizmu	31
4.3.1 Politično dogajanje	31
4.3.2 Politika nove vlade	35
4.3.2.1 Politični sistem Kube	36
4.3.2.2 Gospodarstvo Kube	38

4.3.2.3 Socialne politike revolucionarne vlade	44
4.3.2.4 Ženske	49
4.3.2.5 Zunanja politika.....	50
4.3.2.6 Človekove pravice, svoboda in Kuba.....	50
4.3.2.7 Kubanski militarizem	55
5 Analiza	60
5.1 Kubanski model komunizma kot avtoritarni režim	60
5.2 Kubanski model komunizma kot enostrankarski režim	60
5.3 Kubanski model komunizma kot totalitarni režim	62
5.4 Kubanski model komunizma kot vojaški režim	63
6 Sklep.....	64
7 Literatura	67

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Enostrankarski sistem.....	Error! Bookmark not defined.
Tabela 3.2: Različne tipologije totalitarizma in avtoritarizma. Error! Bookmark not defined.	
Tabela 3.3: Vojaško vladanje	23
Tabela 4.1: Spremembe v FAR v »Posebni politiki v obdobju miru«.....	57

1 Predmet raziskovanja

Zaradi geografskega položaja, drugačnega gospodarskega in družbenega razvoja je Kuba pravzaprav unikatna država. Prav to dejstvo me je pritegnilo k preučevanju te teme v diplomski nalogi. Skozi zgodovino je Kuba razvila poseben model komunizma in mnogi avtorji, med drugim se tudi sam ukvarjam s tem, se sprašujemo, kaj so dobre in kaj slabe plati kubanskega komunizma. Le-ta še vedno velja za simbol upora proti imperializmu, kapitalizmu in amerikanizaciji sveta, ampak vsak lahko opazi luknje v vsakem sistemu. Na primeru Kube lahko opazimo tipičen predznak totalitarizma, in za mnoge to ni nikakršen socialistični raj, kot ga nekateri poskušajo prikazati, saj Kubi očitajo krščenje človekovih pravic in je tako že od nekdaj izpostavljena zunanjemu pritisku miroljubnih organizacij. Seveda pa lahko tudi izpostavimo odnos Kuba – ZDA, ter embargo, ki je bil velik dejavnik pri oblikovanju komunizma na Kubi.

Vseeno, lahko tudi tiste največje skeptike preseneti razsežnost kubanske revolucije in njen uspeh, ko se je le peščica ljudi odločila za svetovni podvig. Ampak, bolj nas zanimajo kasnejša dogajanja, ki so svet celo pripeljala na rob 3. svetovne vojne in mnogi to označujejo za vrhunec t. i. hladne vojne. Kubanski model komunizma se je sprva spogledoval z modelom Sovjetske zveze, vendar se je, ob propadu te, morala spoprijeti z verjetno najhujšo (gospodarsko) krizo v svoji zgodovini in zaradi tega je uvedla drastične spremembe, ki so vidne še danes. Naslednji podoben dogodek se je zgodil ob zamenjavi »El Comandanteja« Fidelca Castra s svojim bratom Raulom, in mnogi so že pred leti napovedovali, da je to začetek konca kubanskega komunizma, ampak, kot lahko opazimo, ni videti nikakršnih sprememb, verjetno zato, ker je Raul končno dočakal tisto, kar si je verjetno želel že slabih 60 let, to je biti voditelj.

Kuba je torej s svojim modelom edina komunistična država na področju Srednje in Južne Amerike, ki je skupaj s Severno Korejo in Vietnamom najbolj t. i. zaprta država na svetu.

2 Metodološki okvir diplomske naloge

2.1 Cilji in nameni diplomske naloge

Naloga se analitično deli in povezuje na dva dela. Kot je že splošno znano, se kubanski režim hvali z dosežki na področju zdravstva, izobraževanja, pismenosti, nizke stopnje umrljivosti otrok in pričakovane življenjske dobe. Mogoče le ne gre oporekati tem dosežkom, a vendarle me zanima, kaj to je in kaj to pomeni za režim, saj mora to vplivati tudi na druga področja, torej prisotno je odrekanje, in ali so dosežki res tako fascinantni, kot poskuša prikazati režim. Prav tako me zanimajo tudi zgodovinski vidiki revolucije, kakšni so bili razlogi, da je do revolucije prišlo in kakšni so bili kazalci predrevolucionarnega Castrovega obdobja, ali je dejansko danes bolje kot nekoč. Naloga se deli na uvod, jedro in zaključek. V t. i. jedru bom vključil teoretične predpostavke, nato bom podal analizo posameznih politik režima (največ se bom posvetil gospodarstvu, izobraževanju in socialnim politikam), skozi zgodovino, pa vse do danes. Vmes bom poskušal prikazati tako pozitivne kot negativne posledice, te primerjal ter ju na koncu, v sklepu izpostavil. Poseben del za analizo pa bom posvetil soočenju teorije s praktičnim, torej delom, kjer preučujem posamezne politike. Prav tako me zanima, kakšen režim se danes izvaja, kako bi ga lahko označili. Prav slednje se navezuje na mojo (zastavljeno) hipotezo.

2.2 Hipoteza

Pri svojem raziskovanju sem si zastavil naslednjo hipotezo:

Kubanski model komunizma sistematično ne moremo uvrstiti v noben specifičen sistem (totalitarizem, avtoritarizem, vojaška vladavina, »osebna« vladavina oziroma diktatura), saj ta vsebuje prvine vseh naštetih sistemov in ga lahko označimo za svojevrsten politični sistem.

Hipotezo bom uporabljal tako, da jo bom preverjal sproti, v praktičnem delu naloge, od zgodovinskih dejstev do posameznih vladnih politik, ki so se razvijale v preteklosti do danes, to so izbrane politike, kot je gospodarstvo, izobraževanje, zdravstvo in socialne politike. V

pomoč mi bo teoretična podlaga pojmov, kot so totalitarizem, avtoritarizem, vojaška vladavina, enostrankarski sistem in komunistični enostrankarski sistem.

2.3 Metode in tehnike raziskovanja

- *Vsebinska analiza*

Analiziral bom monografske publikacije, članke in druge vire, ki se navezujejo na izbrano tematiko. Uporabil bom del primarnih virov, saj bom vključil tudi dele kubanske ustave, osredotočil pa se bom na sekundarne vire, saj bodo prikazali ključne točke v pričujočem delu.

- *Deskriptivna analiza*

Ta analiza se sicer navezuje na vsebinsko, a mi bo vseeno zelo pomagala predvsem pri teoretičnem delu, kjer bom opisoval izbrane politične sisteme oziroma režime, in tudi v samem jedru te naloge.

- *Zgodovinsko-primerjalna metoda*

V delu bom opisoval tudi zgodovinske razloge za revolucijo leta 1959. Prav tako bom v delu primerjal posamezne politike nekoč in danes, saj je za pričujoče delo zelo pomembno razumeti zgodovino politik, ker se le-to navezuje na prihodnje dogodke.

3 Teoretična izhodišča

3.1 Politični sistem

Definicij političnega sistema je več, prav to je tudi pokazatelj, zakaj je ta pojem pomemben v politični znanosti. Najpomembnejši doprinos k razvoju teorije političnega sistema sta deli Davida Eastona in Ervina Laszla s sistemskim pristopom in Gabriela Almonda in Binghama Powella s strukturalnim funkcionalizmom.

Della Porta (2003, 16–17) politični sistem definira kot skupek institucij in norm, ki oblikujejo razmerja med javno oblastjo in preostalo družbo. Za opredelitev pojma potrebujemo dve predpostavki: obstoj okolja (sistem je del okolja) in prisotnost razmejitve, ki ločuje sistem od njegovega okolja. Prav tako Della Porta nadaljuje z Eastonovo tezo, da je politični sistem sistem interakcij, prek katerih se uveljavlja oblastveno razporejanje dobrin, ki so v določeni družbi redke. V prvi vrsti je poudaril pomen tipov in stopenj odnosov med posamezniki in skupinami, politične strukture in njihove značilnosti pa je smatral za manj pomembne. Po njegovem mora disciplina primerjalnih politik raziskovati predvsem »procesni« značaj političnih interakcij /.../. Navedel je tudi tri pomembne značilnosti političnega sistema (Ferfila 2008, 7):

1. Razlikuje se od okolja, v katerem obstaja ter je odprt na njegove vplive.
2. Njegove notranje sestavine in procese določajo njegovi stiki z okoljem.
3. Sposobnost njegovega obstoja je odvisno od razpoložljivosti in jakosti povratnega vpliva iz njegovega okolja k političnim odločevalcem in drugim političnim igralcem.

Drugi avtor, ki je pripomogel k razvoju systemskega pristopa, je Laszlo, ki je izhajal v prvi vrsti iz naravoslovnih in bioloških znanosti, in je tako razumel svet kot neskončno število sistemov in podsistemov, od katerih je vsak sestavljen iz majhnih sistemov in je obenem sestavni del večje celote (Ferfila 2008, 6).

Drugačno verzijo systemskega pristopa sta razvila Almond in Powell. Analiza strukturalnega funkcionalizma je način pojasnjevanja, katere politične strukture opravljajo kakšne osnovne funkcije v političnem sistemu, in je orodje za preiskovanje (Johari 1982, 86). Almond in Powell sta trdila, da vsi politični sistemi obstajajo tako v domačem in mednarodnem okolju. Sistem od okolja sprejema zahteve in podporo, kar predstavlja njegov input le-tega predela in ga nato vrne okolju kot output. Inputi in outputi pomenijo menjavo med sistemom in okoljem, proces predelave pa je stvar političnega sistema samega /.../. Ugotavljata tudi, da imajo vsi

politični sistemi skupne štiri značilnosti, po katerih jih lahko tudi primerjamo (Ferfila 2008, 7–8; Johari 1982, 85–113):

1. Vsi politični sistemi imajo politične strukture, ki se razlikujejo po stopnji in obliki strukturne organizacije.
2. Vsi politični sistemi imajo enake funkcije, ki jih lahko opravljajo različne politične strukture in z različno pogostostjo; sisteme je zato mogoče primerjati glede na njihove funkcije, pogostost teh funkcij in vrsto struktur, ki jih opravljajo.
3. Vse politične strukture, ne glede na to, kako so specializirane in ne glede, ali se nahajajo v primitivnih ali modernih družbah, so večfunkcionalne. Politične sisteme je mogoče primerjati glede na posebnosti funkcij njihovih struktur.
4. Vsi politični sistemi so »mešani« v kulturnem smislu. Ne obstojijo samo moderne ali samo primitivne družbe, utemeljene bodisi na racionalnosti ali tradicionalnosti.

Na tem mestu velja opisati termin vlada (angleško *government*). Hague in Harrop (2010, 5) opisujeta vlado kot »areno za reševanje političnih vprašanj. Vlado sestavljajo institucije, odgovorne za sprejemanje skupnih odločitev za družbo. V bolj ožjem pogledu se vlada nanaša na najvišjo politično raven v okviru teh institucij¹ /.../. V širšem pojmovanju pa vlado sestavljajo vse organizacije, ki so zadolžene za doseganje in implementacijo odločitev za skupnost. Po tej definiciji vsi, policija, oborožene sile, javni uslužbenci in sodniki, tvorijo del vlade, pa čeprav ti ljudje ponavadi niso imenovani s političnimi metodami, kot so volitve. V tem širšem pomenu je vlada celoten teren institucij, obdarjen z javno oblastjo«.

Vlado lahko opišemo tudi kot »sredstvo, s katerim se državna politika izvršuje, prav tako je tudi mehanizem za določanje politike države« (Wikipedija 2011a).

¹ V ožji pogled lahko štejemo predsednike, predsednike vlad in druge na vrhu oblasti.

3.2 Klasifikacija nedemokratskih političnih sistemov

3.2.1 Avtoritarizem

Pionir te teorije je bil Linz, ki je iz svojega pojmovanja avtoritarizma izključil tako totalitarizem kot tradicionalne sisteme (Brooker 2009, 25). Prav tako je zavračal idejo, da avtoritarni režimi tvorijo samo kategorijo ostanka, kot je razred (modernih) režimov, ki niso niti demokratični niti totalitarni. Namesto tega je Linz poudarjal razločno naravo avtoritarnega tipa režima in je tako predstavljal večplastno pokrivanje avtoritarizma, ki je bilo primerljivo s širino teoretičnih predpostavk totalitarizma.

Linz tudi izpostavlja izkrivljeno verzijo enostrankarske države, kjer se vedno bolj uporablja pojem avtoritarne države, gre pa celo tako daleč, da se totalitarni režimi lahko pojavijo kot oblika avtoritarizma, če »je njihova ideološka gonilna sila oslABLJENA; apatija in privatizacija zamenja mobilizacijo; in birokracije in upravniki (vodje) pridobijo in povečajo neodvisnost od stranke« (Linz 2000, 168). Linz tudi izpostavi štiri elemente oziroma značilnosti, ki so omenjene v Tabeli 2.

Nekateri avtorji, tudi Linz, tako izpostavijo, da so avtoritarni predvsem tisti politični sistemi, ki imajo omejen in neodgovoren politični pluralizem, ki je brez specifične in vodilne ideologije, oblast pa izvaja močni voditelj ali majhna skupina. Značilna je tudi določena politična miselnost, ki zadeva način, kako je določen sistem upravičen z ideološkega vidika. Legitimacija avtoritarizma namreč poteka na podlagi bolj ali manj dvoumnih in nejasnih vrednotah, v katerih se lahko različni akterji, ki imajo raznovrstne personalizirane značilnosti, dejansko najdejo in se poistovetijo z njihovo vsebino. Tako torej odsotnost specifično definiranih vrednot in norm lahko pomeni, da je s civilno družbo možno manipulirati, jo nadzorovati in s tem omejevati njihovo osebno svobodo (Seražin 2006, Morlino 1990).

Huneeus (v Bebler in Seroka 1990, 340) izpostavlja tri glavne značilnosti avtoritarnega režima:

1. personalizacija diktatorske oblasti; vojska ima vlogo političnega nadzora;
2. vojska kot institucija prevzema oblast brez personalizacije oblasti; »nacionalna varnostna doktrina« lahko vlada ideologiji;

2a. vojska nadzira oblast s pomočjo visokih slojev, izključenost centra in levo usmerjenih strank; drastični ekonomski liberalizem za kapitalistično ekonomsko rekonstrukcijo;

2b. vojska nadzira oblast in išče mobilizacijo socialnih slojev za podporo; reformistična politična uporaba in ustanovitev institucij za zagotovitev podpore;

3. omejuje pluralizem z institucionalnim razlikovanjem pod nadzorom stranke, ki mobilizira socialno podporo.

Magstadt (v Ferfila 2008, 148) navaja nekaj skupnih značilnosti različnih vrst avtoritarnih režimov – osebne diktature (tiranije), vojaške oligarhije (junte), dinastije (monarhije), komunistični režimi. Vsaj tri so:

1. Vladajoča politična elita običajno dela v tesni povezavi z gospodarsko elito, bogataši.
2. Cilj obeh elit je predvsem ohranjanje sedanjega stanja. Ne želita nobenih sprememb, zlasti ne hitrih in globljih. Politika se ne meša v delovanje trga, saj tudi neomejeno delovanje trga povzroča prav take želene posledice – bogati bogate.
3. Vojska ima pogosto odločilno besedo pri postavljanju in ohranjanju vlad, čeprav ne vlada neposredno in odkrito.

Avtokratski politični režim v posamezni državi torej ne pozna volilnega tekmovanja in politične odgovornosti. Oblastna elita je zato večno na oblasti ne glede na želje državljanov.

Glavni modeli avtoritarnih režimov so (Morlino v Bebler in Seroka, 97):

- vojaški režimi – režimi, kjer je vojska glavni igralec v odločevalskem procesu. Značilnost teh režimov je omejeni pluralizem in dominantna koalicija (le-ti se, kot bomo videli kasneje, razlikujejo po namenu in cilju, torej značilnosti oblasti);
- civilno – vojaški režim – dominantno koalicijo sestavljajo civilne in vojaške skupine. Tukaj lahko opazimo premik k bolj birokratičnem vodenju države. Politične organizacije in ideologija vključujejo ali izključujejo nekatere družbene skupine iz kontroliranega političnega sistema in

– civilni režimi – uspeh ali neuspeh teh režimov je odvisen od geopolitičnega položaja v različnih časovnih obdobjih, ter od ideologije pa naj bo ta komunistična, nacionalistična ali fašistična.

3.2.1.1 Enostrankarski sistem

Enostrankarski sistem je, kot že ime pove, sistem, kjer vlada le ena sama stranka. Takšen sistem lahko označimo tudi kot avtokratični oziroma diktatorstvo. Ena najbolj skupnih značilnosti enostrankarske države je, da je pozicija stranke, ki je na oblasti, zagotovljena v Ustavi in vse oblike politične opozicije so prepovedane z zakonom. Vladajoča stranka ima nadzor nad vsemi vidiki javnega življenja v tej državi (Party Systems).

Dobro razčlenbo tega sistema je podal tudi Paul G. Lewis v knjigi Richarda S. Katza in Williama Crottyja v njunem delu *Handbook of party politics*. V njej označuje, da je enostrankarski sistem vselej sistem, ki temelji na množičnih strankah, to pa pomeni, da voditelji poskušajo mobilizirati članstvo v stranki, ter tako, vsaj navidez, prikazati, kakšno množično podporo stranka ima, kar se pokaže predvsem na volitvah, če bi to lahko sploh tako označili. To daje stranki nadaljnje možnosti, da širi svoja sporočila in da razglašajo svojo ideologijo, ter si s tem zagotavlja sredstva za razpršitev družbenega in političnega nadzora. (Lewis v Katz in Crotty 2006, 473). Nadaljuje z vidikom aktualnih in potencialnih članov stranke, ki jim je članstvo privlačno zaradi dejstva, da jim to odpira pot do imenovanja v javnih ustanovah, v državni upravi, karierno napredovanje v okviru vzporednih ali tesneje prepletenih hierarhij v enostrankarskem sistemu in, bolj praktično, različnih načinov izboljšanja posameznikovega socialnega in ekonomskega položaja. Omenja še problem ogromnega članstva v takšnih strankah, saj ideološki cilji pri nekaterih članih sčasoma zbledijo, pojavljajo pa se še sledovi korupcije, obenem pa še dodaja koncentracijo oblasti v enostrankarskih sistemih, ki tudi vodi k visoki stopnji centralizacije, ki je značilnost, kot bomo videli kasneje, predvsem komunističnih režimov (prav tam).

Po Brookerju si lahko v Tabeli 3.1 ogledamo motive, zadržane motive, namene in priložnosti za prevzem oblasti, ki jih bom kasneje analiziral.

Tabela 3.1: Enostrankarski sistem

Motivi	Zadržani motivi	Nameni	Priložnosti
1. Nacionalni interes 2. Ideološki interes 3. Socialno (še posebej razredno) koristoljubje 4. Osebno koristoljubje 5. Organizacijsko koristoljubje	1. Prepričanje v demokracijo (ideološki/nacionalni interes) 2. Strah pred neuspehom (organizacijsko in osebno koristoljubje)	1. Metoda volitev (poneverba moči) 2. Metoda revolucije (prevzem oblasti)	1. Slabitev moči države (na primer z vdorom, napadom) 2. Osvoboditvena vojna 3. Demokratizacija dekolonizacije

Vir: Brooker (2009, 123)

3.2.1.1.1 Komunistični režim kot oblika enostrankarskega sistema

Glavno teoretično opravičilo za takšen način totalitarnega vladanja je, da ima edino komunistična partija zmožnost organizirati obrambo revolucije pred protirevolucionarskimi silami, načrtuje in nadzoruje širjenje produkcijskih sil in nadzoruje ponovno zgraditev oziroma rekonstrukcijo družbe (Haynes 2005, 58).

Tako kot dejansko vsi komunistični režimi v 20. stoletju se je tudi Kuba seveda otepala okrnelega marksistično-leninističnega koncepta družbe in države. Hague in Harrop izpostavljata Leninovo tezo, da so komunistične stranke imele globlje razumevanje pravega interesa delavskega razreda kot delavci sami. V skladu s tem »se mora stranka postaviti kot vodja (angleško *vanguard*) komunističnega gibanja in tako voditi fazo diktatorstva, medtem ko bi delavska revolucionarna zavest dozorela pod to stranko /.../. Komunistični režimi so bili zelo avtoritarni, brez opozicije, z uprizorjenimi volitvami, delovali so nad zakonom, na novo pisali ustave, določevali poglobitve zadolžitve vladi, nadzirali medije in vohunili za ljudstvom« (Hague in Harrop 2010, 106).

Čeprav sta si pojem socializem in komunizem zelo podobna, navsezadnje je komunizem oziroma »znanstveni komunizem«, kot sta ga videla Marx in Engels, zadnja stopnja njune socialistične revolucije, pa Berg-Schlosser (v Bebler in Seroka 1990, 180) ločuje socialistični režim od komunističnega. Socialistični režim označujeta kot učinkovito enostrankarsko organizacijo, centraliziran sistem vladanja in ideologijo, ki je usmerjena k bolj egalitarnemu

družbenem redu in »nekapitalistični« in »samonanašujoči se« poti k razvoju. V socialistični vladavini sta svoboda in način izražanja v pluralističnih oblikah močno okrnjena, vseeno pa lahko opazimo več oblik v tej kategoriji. Nekatere države so poskušale ustvariti svoj, specifičen tip socializma, ki so zase menile (oziroma so to pravzaprav bile), da temeljijo na njihovi družbeni egalitarni tradiciji in kulturi. Spet druge države so se obrnile bolj k marksistični (»znanstveni« veji socializma) opredelitvi. V obeh skupinah pa lahko obstaja nekaj »semikompetitivnih« elementov znotraj stranke in parlamentarne sfere.

Berg-Schlosser na istem mestu nadaljuje še z enim razlikovanjem med socialističnim in komunističnim režimom, namreč socialistični režimi so na splošno v bolj nerazvitem stanju in nimajo relativno učinkovitega družbenega nadzora, ki ga lahko izvajajo.

Nazadnje pa Berg-Schlosser omenja komunistične države kot države, ki poskušajo vključevati vse relevantne družbene skupine v okviru svoje organizacijske strukture (na primer prek državno-reguliranih sindikatov, mladinskih, ženskih in športnih organizacij) in citira Domingueza (1978) in Saicha (1981), ko pravita, da je »družbeno življenje strogo nadzorovano s prodornim birokratskim aparatom in z demokratično-centralistično partijo. Volitve, če sploh potekajo, ne ponujajo izbire med kandidati, participacija pa je ponavadi skoraj stoodstotna« (prav tam).

Espinosa (v Horowitz in Suchlicki 2003, 367-368) pravi, da »medtem ko je skoraj vsak komunistični režim prišel na oblast z orožjem, so bile nato oborožene sile ponavadi sredstvo partije. Politični voditelji so sile na hitro podredili civilnemu strankarskemu nadzoru. Novi režimi so nadaljevali z militarizacijo civilne družbe, ampak dokončni nadzor je ostal v rokah partije, ki je bila priznana kot edini varuh države v večini komunističnih institucij«.

Espinosa nadaljuje, da je bila združitev vojaških in partijskih elit pomembni sestavni del procesa konsolidacije, še posebej v režimih, ki so prišli na oblast skozi oborožene spopade ali državljansko vojno. Kot primere navede Kitajsko, Kubo, Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Te civilne dominantne združitve so bile značilne za poststalinistične (oziroma za države t. i. druge generacije) režime, kjer so si oblast delili partija, vlada in vojska (prav tam).

3.2.2 Totalitarizem

Totalitarizem bi lahko opisali kot enega od najpomembnejših družbenih pojavov, saj je ravno ta način zaznamoval celotno 20. stoletje, prav tako pa še danes zaznavamo polemike in razprave glede totalitarnega političnega sistema. Pionirka na tem področju je bila Arendtova s svojim delom »*Izvori totalitarizma*«, kjer totalitarizem prikazuje kot novo in ekstremno obliko diktatorstva, katerega namen je bil doseganje »trajne nadvlade vsakega posameznika v vsakem in vseh področjih življenja« (Arendt v Brooker 2009, 18). Čeprav se osredotoči zgolj na boljševidni in nacistični totalitarizem, pa s tem tudi po Tomšiču (2004, 156) obravnava »najrazličnejše vrste dejavnikov, kot so demografske značilnosti (število prebivalstva), dejavniki socialne strukture (značilnosti različnih družbenih skupin), narava kapitalistične ekonomije (predvsem v zvezi s kolonialnimi vidiki gospodarstva), kulturne karakteristike (vloga ideologije, specifična mentaliteta) ter določeni institucionalni dejavniki (način politične organiziranosti)«. Tako sta torej pojma diktator in totalitarizem povezana oziroma je diktatura podvrsta totalitarizma, v kateri ima

vladajoči razred, največkrat pa posameznik, neomejeno oblast. Avtokratski vodja tovrstne države oziroma vlade je diktator. Nekateri znanstveni pristopi opredeljujejo diktatorstvo kot obliko vladavine, ki ima moč, da vlada brez odobritve ljudstva (podobno kot avtoritarizem), medtem ko totalitarizem opisuje državo, ki ureja skoraj vsak vidik družbenega in privatnega vedenja državljanov. Z drugimi besedami, diktatorstvo se nanaša na izvor vladajoče moči (od kod prihaja), totalitarizem pa se nanaša na področje vladanja. V tem smislu je diktatorstvo (vlada brez odobritve s strani državljanov) kontrast demokraciji (vlada prihaja iz ljudskih vrst), totalitarizem (vlada nadzoruje vsako perspektivo človeškega življenja) pa je nasprotje pluralizma (vlada dovoljuje različne sloge življenja in mnenj) (Wikipedia 2011b).

Sruk (v Seražin 2006, 11) v svojem delu *Leksikon politike* omenja delitev F. Neumanna (glej tudi Haynes 2005), ki totalitarizem opisuje kot:

- Policijsko državo, ki ne spoštuje svobode, ne lastnine pa tudi ne življenja svojih državljanov.
- Koncentrirano državo – zgoščena do trde, okrutne nečlovečnosti. V bistvu je nasprotje demokratične države, v kateri je oblast tako na

določen način dekoncentrirana, lahko bi se reklo omeščana. Tako v totalitarizmu ne more obstajati delitev oblasti, ni strankarskega pluralizma, ni subsidiarnosti.

- Vsemogočno državno monopolistično stranko, nasprotje od kakršnekoli politične pluralnosti. Stranka s svojimi vsevednimi lovkami nadzira vso družbo in se sama tretira kot najvišja in seveda edina oblast.
- Totalitarni nadzor družabnega življenja. To sega do zasebnosti vsakega posameznika, ki v družbenem konceptu kot individuum nima nikakršnega pomena. Totalitarna družba je popolnoma obvladana z rigidnim oblastništvom, v katerem voditelj kot edini predstavlja sam vrh elite in vodi celotno hierarhijo. Tako so vse družbene ustanove in organizacije podrejene vrhovnemu vodstvu in jih totalitarni vrh uporablja le kot sredstva oziroma orodja za svoje cilje in namere. Oblast je stopnjevana od zgoraj navzdol, skozi vse nivoje družbe, vse do dna, kar zagotavlja maksimum nadzora in dovoljuje manipulacijo. Posameznik je politično in socialno izničen v zlitju množičnih organizacij.
- Državni terorizem. Grozi se vsem in vsakomur, ki se mu ne uspe politično in socialno popolnoma poenotiti (v smislu dogmatičnega enoumja) z vladajočo ideologijo, namerami oziroma celotnim sistemom. Boj proti sovražniku, ki je namišljen in hkrati določen, je osnovni pogoj vzdrževanja in ohranjanja te ideologije. Če ni takšnega ali drugačnega objektivnega in nekakšnega skupnega sovražnika, potem ni možno doseči popolne enotnosti, še manj pa fanatičnega sovraštva, ki se je izkazalo za eno pomembnejših emocij totalitarizma.

Arendtova (v Brooker 2009, 18) je za takšne režime poudarila pomembnost ideologije *per se*. Sčasoma ta ideologija preide v podzavest posameznika in se poistoveti z njo. Prav tako poudarja pomen tajne policije, ki ima nadzor nad miselnostjo državljanov. Še bolj pomembna pa je »funkcionalno nepogrešljiva podoba vodje. Režim je tako zelo poistoveten z vodjo in

njegovo nezmotljivostjo kot tolmača ideologije, da bi kakršenkoli poizkus, da bi ga omejili ali celo zamenjali, pomenil katastrofalen za sam režim« (Arendt v Brooker 2009, 19).

Dalje Brooker (2009, 19) omenja delo *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*, avtorjev Friedricha in Brzezinskega, ki sta se bolj poglobila v teorijo totalitarizma. Največja razlika in pomemben vidik te nove teorije je bila njegova analiza, kako so ti režimi izvajali značilen popoln nadzor. Prav tako je Brooker izpostavil tudi teoriji Schapira, ki spada pod drugo generacijo teoretikov, in Linza, ki ga smatra kot klasičnega teoretika avtoritarizma (več o tem v Tabeli 3.2).

Tabela 3.2: Različne tipologije totalitarizma in avtoritarizma Tabela I

Totalitarizem: klasični teoretiki, Friedrich in Brzezinski	Totalitarizem: druga generacija teoretikov, Schapiro	Avtoritarizem: klasični teoretik, Linz
»Sindrom šestih točk«	»Obris«	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ideologija 2. Ena stranka, običajno pod vodstvom posameznika 3. Teroristična policija 4. Monopol nad komunikacijo 5. Monopol nad orožjem 6. Centralizirano gospodarstvo 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vodja 2. Podreditev pravnega reda 3. Nadzor nad osebno moralo 4. Nenehna mobilizacija 5. Legitimnost, ki temelji na množični podpori. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omejen politični pluralizem 2. Razločna mentaliteta namesto dovršene in vodstvene ideologije 3. Odsotnost močne in razširjene mobilizacije 4. Vodja ali majhna skupina vodij izvršujejo moč znotraj napovedljivih meja.
Druge funkcije	»Stebri«	
<ol style="list-style-type: none"> 1. »Stalne revolucije« in »strast po soglasju« 2. Indoktriniran sistem 3. Vodja je absolutist in psevdo-religiozen/karizmatičen. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ideologija 2. Stranka 3. Izvršilen državni mehanizem 	

Vir: Brooker (2009, 23)

Friedrich in Brzezinski tako tudi razlikujeta med komunističnim in fašističnim režimom, kjer sta se recimo razlikovala glede centraliziranega gospodarstva. Fašisti so namreč ohranili privatizirano lastnino, medtem ko so se komunisti premaknili k državni lastnini oziroma kolektivizaciji. Prav tako sta potrdila, da je obstajalo še več drugih razlikovanj, kot so izvor, politične institucije in cilji. Omenjata pa tudi vlogo enostrankarskega režima, kjer je v

nekaterih primerih komunističnega režima igral bolj razširjeno, državno-nadzorno vlogo (Brooker 2009, 19).

Glavni predstavnik druge generacije teoretikov totalitarizma je Leonard Schapiro, ki je trdil, da se totalitarizem razlikuje glede na intenzivnost ali celoto in da je totalitarna narava režima še vedno očitno vidna, tudi če je ena ali več značilnosti šibkih ali odsotnih (Schapiro v Brooker 2009, 22). Tako vidimo v Tabeli 2, da podobno deli značilnosti totalitarizma, le da ne vključuje t. i. teroristične policije.

3.2.2.1 Posttotalitarizem

Mujal-León in Busby (v Horowitz in Suchlicki, 492) citirata Linza in Stepana, ki pravita, da imajo režimi štiri značilnosti, in sicer, vodstvo, ideologijo, mobilizacijo in pluralizem. V posttotalitarizmu so politike izvedene v bolj institucionalni formi znotraj organizacije države za razliko od nepredvidljivega totalitarnega izvajanja oblasti. Vladajoča stranka še vedno izvaja vodstvo, ampak le upravljanje se premakne k bolj birokratičnim težnjam in je manj izpostavljeno muhavosti voditelja. Ideološko se pojavlja naraščujoča ločitev med režimskimi željami in zmogljivostjo. Tako se čuti manjša pripadnost ideologiji in postaja vedno bolj kot nek površen ritual. Posttotalitarni voditelji vidijo prednost v pomanjkanju opozicije – to izkoriščajo v svojo prid –, kot da bi aktivno mobilizirali množico, ki ga podpira. Socialni in gospodarski pluralizem je do neke mere še toleriran, medtem ko je politični pluralizem seveda v večji meri prepovedan.

Linz in Stepan (1996, 42) prav tako delita posttotalitarizem v tri faze, v kateri se posttotalitarna država nahaja:

- »zgodnji«,
- »zamrznjeni« in
- »zrel« posttotalitarizem.

3.2.3 Vojaško vladanje

Kot zadnji nedemokratski režim bom razčlenil t. i. vojaško vladanje (angleško *military rule*), ki lahko ga razumemo kot obliko sistema, v kateri ima oblast ali (vojaški) diktator ali skupina vojaških oficirjev. Pri tem je pomembno, da imajo voditelji oporo v vojski ter tako z njo vzdržujejo red v državi. Booker (2009, 81) izpostavi razlikovanje tega političnega sistema s strankarskim diktatorstvom ali vladajočo monarhijo. Značilnosti so naslednje:

- kratkotrajni vojaški režimi – dolgotrajni so bolj izjema kot pravilo;
- možnost protiudara proti vojaški vladi – čeprav protiudar lahko prinese demokratizacijo, pa to vseeno večinoma pomeni le zamenjavo enega vojaškega režima z drugim;
- težnja k »izroditvi« v osebno vodenje oziroma režim – vojaško vladanje je ponavadi le stopnica k osebni vodenju.

Brooker uporabi teorijo S. E. Finerja, ki vojaško vladanje razdeli glede na motive, namene in priložnosti za prevzem oblasti (več v Tabeli 3.3).

Tabela 3.3: Vojaško vladanje

Motivi	Nameni	Priložnosti
1. Nacionalni interesi 2. Skupno koristoljubje 3. Osebno koristoljubje 4. Socialno (še posebej etnično ali razredno) koristoljubje	1. Metoda udara (prevzem oblasti) 2. Metoda grožnje z udarom (prevzem oblasti)	1. Pomanjkanje legitimnosti državljanske vladavine (Finer 1976, Nordlinger 1977) 2. Državlјanska vladavina je odvisna od vojske. 3. Državlјanska vladavina je diskreditirana (korupcija).
Zadržani motivi	Dejavniki, ki zmanjšujejo zmogljivost (državnega udara)	Negativni dejavniki (zmanjšujejo priložnost)
1. Prepričanje v državljansko nadvladje (nacionalni interes) 2. Strah pred neuspehom (državnega) udara (skupno in osebno koristoljubje) 3. Strah pred politizacijo vojske (skupno koristoljubje) 4. Strah pred ponovitvijo napak predhodnic vojaških vladavin (skupno in nacionalno koristoljubje)	1. Različni dejavniki oslabijo notranjo kohezijo = več manjših, frakcijskih namesto skupnih udarov.	1. Državlјanska vladavina ima legitimnost (Finer 1976, Nordlinger 1977). 2. Operativno: a) elita ali paravojaške enote b) nadzor policijsko-obveščevalnih služb/enot

Vir: Brooker (2009, 87)

V Tabeli 3.3 vidimo podobna razlikovanja kot v prejšnjih. Nacionalni interes vojske je prva točka, ki je pomembna za režim. Vojska ima lahko bolj pasivno (arbitražno, veto) vlogo, lahko pa bolj aktivno, kot je recimo ta, da celo vlada državi. Potem obstaja še individualno koristoljubje, kjer ima voditelj lastne motive, medtem ko je skupno oziroma korporativno koristoljubje značilno za ljudi okoli njega, recimo častnike. Motivi so lahko boljša plača, napredovanje v službi in celo potegovanje za službo v civilnih organizacijah. Socialno koristoljubje pa pomeni, da imajo oficirji interese glede na posamezne skupine, ki ji pripadajo, bodisi na rasni, verski ali etnični osnovi, čeprav so ti interesi nazadnje tudi korporativni. V tabeli prav tako zaznamo t. i. zadržane motive, kar v bistvu pomeni, kakšni so motivi, ki vojsko odvrnejo od prevzema oblasti.

Huneus (v Bebler in Siroka 1990, 343) deli vojaške režime v dva dela, to sta tradicionalni in novejši. Za tradicionalnega trdita:

- da je to stanje, v kateri se oblast izvaja v osebnih pogojih, ki vodi do težnje po nestabilnosti v svojem izvajanju, izražena s pogostimi boji in »palačnimi revolucijami« med visokimi vodji vojaških sil;
- da ta podvrsta ne izključuje oblikovanje institucionalnih mehanizmov, ki bi omogočili podobo skupnih, decentraliziranih političnih oblasti, skozi obstoj parlamenta, političnih strank in celo volitev;
- da je v teh režimih vojska varuh diktatorja, katerega osnovna funkcija je zagotoviti kontinuiteto njegove politične oblasti skozi represivne ukrepe.

Za novejše vojaške režime pa trdi, da imajo določene ideološke in politične značilnosti. Z ideološkega vidika sprejmejo »nacionalno varnostno doktrino«, z namenom, da opravičujejo njihovo politiko, še posebej njihove represivne ukrepe zoper sindikate, sredinske in leve stranke. Z vidika ekonomske politike se izključevalni avtoritarni režimi nagibajo k sprejetju ekonomskega razvojnega modela, ki temelji na monetarizmu in striktni politiki stabilizacije, redukciji nalog in delovanju državnih podjetij. Huneus omenja tudi Stepana (1978), ki pravi, da »morajo ti režimi z namenom doseganja socialnega miru in stabilnosti na podlagi hitre gospodarske rasti delovati v okviru političnega konteksta, pri čemer so sindikati zatirani in politične stranke prepovedane (prav tam).

Ferfila omenja povezavo med vojaškim profesionalizmom in vojaškim vpletanjem v politiko, ki je pravzaprav dvosmerna. Prav tako omenja tudi neprofesionalnost in odsotnost spoštovanja institucij države in civilne družbe. Prav tako pa lahko vojaki z visoko profesionalno etiko gledajo sami nase kot na visoko usposobljene in domovini predane profesionalce in strokovnjake, ki lahko vladajo mnogo bolje kot politiki. Zato se ne obotavljajo posegati v državniške posle z različnimi nameni (Ferfila 2008, 191):

- ohranjanja varnosti in preprečevanja subverzij,
- pospeševanja gospodarskega razvoja z vnašanjem reda in discipline v gospodarstvo in državne institucije,
- ohranjanja stabilnih razmer v državi z iztrebljanjem korupcije in zamenjavo nesposobnih uradnikov.

Ferfila nadaljuje, da v takih primerih vojska gleda nase kot na angela varuha države in naroda, kot na institucijo, ki je vzdignjena nad vsakodnevne politične interese in spopade. Vojska nato običajno zadržuje in zavlačuje predajo oblasti nazaj v roke civilnim institucijam, češ da so koruptivne, neodgovorne in nesposobne vladati (Nordlinger in Pion-Berlin v Ferfila 2009, 191).

Anton Bebler omenja tudi sistem »varovalke« (angleško *fused system*), katerih »vrh civilne politične in vojaške piramide istočasno zasedajo bolj ali manj isti oblastniki /.../. V modernih časih opazujemo varovalne ali podobne sisteme v državah, kjer so osvoboditvena ali revolucionarna gibanja prevzela oblast po daljšem gverilskem boju« (Bebler v Bebler in Seroka 1990, 262).

4 Kuba in njen model komunizma

4.1 Predrevolucionarno obdobje kot povod za novo revolucijo

Obstaja veliko literature, ki se ukvarja z vprašanji, kot so na primer, kakšna je bila Kuba pred Castrovim komunizmom, kakšen je bil življenjski standard, ali je bila revolucija že takrat marksistično-leninistična, kaj je Kuba z revolucijo izgubila, kaj dosegla ... Prav s temi vprašanji se v tej temi ukvarjam tudi sam, saj bom poskušal prikazati, kaj se je dogajalo pred razvpitim letom 1959.

Da bi razumeli, zakaj so Kubanci podprli Castra, moramo iskati, kot bi dejala Ecksteinova v svoji knjigi, »*zgodovinske* korenine kubanske revolucije«.

4.1.1 Zgodovinske ambicije

Kuba ima uporniško zgodovino in leto 1898, je leto, ko so se osamosvojili od tiranske Španije. Kubanci so, nevedoč, da so se podredili drugi tiranski državi, ZDA, skoraj pozabili na slavnega José Martíja, ki na Kubi šteje za heroja nacionalnega upora. Po neodvisnosti so se Kubanci težka soočali z demokracijo. Politične stranke so bile prešibke, ali pa so razpadle zaradi notranjih nesoglasij. Tako je vladal nekakšen politični nered, kjer je večinoma časa imel oblast kakšen od (nastavljenih) avtoritativnih vodij. Dejstvo, da Kuba takrat ni imela pravih zunanjih sovražnikov, so izkoristili predsedniki, ki so s pomočjo vojaškega aparata obvarovali svojo lastno voljo (Crabb v Horowitz in Suchlicki 2003, 142).

Da bi razumeli, zakaj se je režim na Kubi tako dolgo vzdržal, moramo iskati posledice v 19. stoletju, natančneje med leti 1810 in 1826, ko je večina držav že dosegla osamosvojitvev in je s tem Kuba (p)ostala najbolj pomembna španska kolonija. To odlašanje neodvisnosti Kube je skupaj s ključnim pomenom suženjstva² in odpravo tega dalo kubanskemu nacionalističnemu gibanju bolj radikalni in demokratični značaj, ko se je končno pojavila z vso silo od leta 1868 dalje. Prav tako ne moremo mimo vpliva ZDA in njenih razsežnih in priključitvenih ambicij, ki so se izražale že od 19. stoletja dalje. Prav to je tudi pripomoglo k prezgodnji protiimperialistični zavesti na Kubi (Raby 2006, 79).

² Več o tem v Dunn, John 1989, 205–210.

4.1.2 Nadrejenost ZDA

Prva velika osvoboditvena desetletna vojna se je začela leta 1868, kjer je padlo okoli 80.000 španskih vojakov in kjer je Španija izgubila nepredstavljive količine denarja (za tisto obdobje). Vendar ideja, strast in boj za neodvisnost še niso izginile, nakar se je druga osamosvojitvena vojna, pod velikimi idejami José Martíja, začela leta 1895 in je trajala tri leta, dokler se niso vmešale Združene države Amerike z vojaškim posredovanjem (Huberman in Swezy v Brenner in drugi 1989, 13). Odnosi med Kubo in ZDA so se torej poglobili leta 1898, ko so ZDA po razstrelivi ameriške bojne ladje Maine v havanskem zalivu priskočile Kubi na pomoč proti Špancem. Španci so se po tem popolnoma umaknili s Kube. Ta dogodek je oznanil čisto novo obdobje za kubansko zgodovino, zaradi katerega se še danes čutijo posledice.

Ameriška vojaška oblast je vodila Kubo do leta 1902. Leta 1901 je Kuba sprejela ustavo, ki je s posebnim amandmajem (Platt Amendment) Kubo skoraj popolnoma podredila ZDA. Te so imele pravico, da so lahko posredovale z vojaško silo, da so zgradili pomorsko oporišče v Guantanamu (na podlagi Sporazuma o vzajemnosti), ter tak vpliv na Kubo, da sama ni imela pravice sklepati gospodarskih ali drugih pogodb s preostalimi državami (Eckstein 2003, 17). Prav tako so imele popolni nadzor nad gospodarstvom, torej v tem primeru nadzor nad industrijo proizvodnje sladkorja, kar je bila tudi v tistem času edina kultura, s katero se je večina Kubancev preživljala.

Kakovost lokalnih oblasti, sodišč in drugih javnih agencij se je izboljšala. Napredek v kmetijstvu, izobraževanju, zdravstvu (še posebej pri kampanji za odstranitev rumene mrzlice), transportu, trgovanju in splošnemu življenju je bil sicer opazen, ampak neviden (Horowitz v Horowitz in Suchlicki 2003, 8).

Ko pride na oblast Ramón Grau San Martín³, nemudoma razveljavi Plattov amandma, kar je pomenilo takojšnjo sovražnost ZDA, ki je kasneje z veseljem podprla prevzem oblasti generala Batiste. Po tem sledi povečanje mednarodnih investicij na Kubi.

Crooker in Pavlovic (2010, 39) sta poimenovala dobo od 1902 do 1959 kot »doba dekadence«. Med tem je država imela vrsto predsednikov, ki so vodili skorumpirano in

³ Ramón Grau San Martín je bil dvakratni kubanski predsednik. V prvem terminu je sodeloval z Batisto ter tako določil svojo vlado. Nasprotoval je politiki ZDA in je tako nemudoma razveljavil Plattov Amandma, kar ga je (začasno) stalo politične kariere. Leta 1940 ga je Batista, legitimno, z volitvami premagal. Štiri leta kasneje je prišel na oblast, kjer je sicer kratkoročno vodil gospodarsko uspešno državo, a je zaradi prekomerne korupcije in nepotizma na naslednjih volitvah izgubil. Kandidiral je še leta 1954, leta 1958 pa je umaknil svojo kandidaturo zaradi nastavljenih volitev. Po revoluciji je še naprej živel na Kubi vse do svoje smrti leta 1969 (Encyclopedia).

nesposobno vlado. Do leta 1920 so ZDA že imele v lasti dve tretjini plodne zemlje na Kubi. Tudi mafija se je v tridesetih letih vmešavala v turistične in igralniške posle v Havani, kjer so s pomočjo pranja denarja polnili žepe tudi kubanskim politikom.

Mnogi delavci so se zbrali v skupine in kar nekajkrat zapretili z uporom, kar je ZDA pomočjo Plattovega amandmaja spridoma izkoristila za zatrtje kakršnegakoli upora. Pod pretvezo »obrambe kubanskega naroda« so v bistvu ščitili svoje lastne, podjetniške interese na tem otoku. Ta amandma je obdržal skorumpirano vlado na oblasti na račun državljskih svoboščin, kar je sprožilo kolektivno zgražanje kubanskega naroda (Crooker in Pavlovic 2010, 40). Leta 1958 je naložbena investicija ZDA znašala okoli tri bilijone ameriških dolarjev, neverjetno velika vsota denarja za tako majhno državo (področje, kjer se je nadzor ZDA drastično zmanjšal, je bilo plantažno kmetijstvo, kjer so površine, ki so bile v lasti ZDA, padle iz 5,7 milijona hektarjev v letu 1933 na samo 1,9 milijona v letu 1958). Ali so bila tuja lastništva teh pomembnih gospodarskih sektorjev dobra ali slaba zadeva za Kubo, je bila stvar mnenja, ampak v tistem času se je dalo, tako kot druge državljsane Latinske Amerike, tudi Kubance zlahka mobilizirati proti tujcem (Falcoff 2003, 31).

4.2 Revolucija 1933 in obdobje generala Fulgencia Batiste do 1959

Revolucija leta 1933 je dala čisto nov zagon Kubi. Imela je potencial, da bi pomembno prispevala k ekonomskemu in družbenemu razvoju, ter da bi povečala vlogo gospodarstva pod okriljem države, prav tako je dala Kubancem tudi nov, svež zagon nacionalizma in nov smisel za suverenost (Aguilar v Brenner in drugi 1989, 21).

Revolucija 1933 je bila posledica propada tiranije generala Machade. Zaradi vse bolj pogostega terorja in vse bolj očitne korupcije se je Kuba kaj kmalu znašla v kaosu in uporuh ljudstva, in to ne samo tistega revnega, ampak vseh slojev. Kmalu je spet prišla intervencija iz ZDA, kjer je B. S. Welles poskušal z diplomacijo rešiti, kar se je dalo rešiti, ampak je bilo že prepozno, zato je v sodelovanju z generalom Batisto poslal vojsko za ureditev razmer. Prav tako se je tukaj že izpostavila kubanska komunistična stranka pod vplivom Sovjetske zveze.

Kot sem že omenil, je bil general Batista še eden od najpomembnejših akterjev, ki so pripomogli k kasnejši revoluciji. Thomas (v Horowitz in Suchlicki 2003, 13) meni, da sta bila na Kubi »dva Batista«. Eden je bil kubanski nacionalist, ki »je ustvarjalno vpeljal zahteve za spremembe, ki so bile posledica depresije v tridesetih letih in revolucija med leti 1933 in 1934

je bila izpeljana populistično. Sindikati in komunistična stranka so se lahko prvič pod njegovim vodstvom legalno organizirali in komunisti so se dejansko, za kratek čas, združili z njimi, a le pod pogojem, da je Batistična vlada dovolila komunistom nadzor nad sindikati« (Farber 2006, 38). Leta 1940 je celo podal iniciativo za liberalno ustavo⁴, ki je bila kasneje tudi sprejeta. Batista je bil »spreten in domiseln politik, ki je menil o sebi, da je politično naravnano bolj levo-sredinsko. V njegovih prvih letih je podpiral zakonodajo, ki je preoblikovala Kubo v državo, kjer je vlada igrala pomembno vlogo pri določitvah ekonomskih izidov in kjer je posedovala veliko in dragoceno socialno varnostno mrežo« (Falcoff 2003, 23). Batista je bil tudi zanesljiv prijatelj ZDA med drugo svetovno vojno, od česar je imela Kuba le korist. Kuba je bila vse od neodvisnosti naprej marionetna država, z Batistom na čelu pa se je ta odnos še bolj poudaril. ZDA je imela minimalne skrbi glede notranje politike Kube /.../. »Če se je Washington obnašal nenavadno in nezaskrbljeno s korupcijo, tatvino in nasiljem, ki je pestilo kubansko politiko, se je to tudi odražalo v ravnodušnosti do ekonomskih in socialnih politik« (Falcoff 2003, 22). Aguilar (v Brenner in drugi 1989, 21) celo pravi, da se je Batista raje posluževal nenasilnih odstranitvev predsednikov, ki so mu nasprotovali, kot tistih z vojaškim udarom.

To bi lahko pripisali dejstvu, da je s tem lahko revolucijo obrnil sebi v prid, to je pomenilo, da je bil on ime revolucije.

V drugi eri svoje vladavine pa je bila situacija pravzaprav ravno nasprotna. Z državnim udarom je odstranil vodilni Autenticos in njenega voditelja Graua z oblasti (stranka je vladala pet mesecev in vmes poskušala celo vpeljati nekaj demokratičnih sprememb, a seveda neuspešno).

Prav tako je v naslednjih letih odstranil vse svoje nasprotnike, gospodarstvo in socialne politike pa so nazadovale. Teoretično gledano ni bilo vse tako slabo. Njegov režim je (populistično op. a.) nadaljeval taktiko spodbujanja raznovrstnosti kmetijstva, kar je večina ljudstva podpirala, saj je v tem videlo »zaželeno tveganje« za Kubo, če bi le to vodilo v uspeh

⁴ Ena pomembnih iztočnic za kasnejši kubanski komunizem je bila tudi Ustava iz leta 1940. Prav ta Ustava je bila posledica truda prejšnjih revolucionarnih gibanj, saj je v revolucionarnih letih 1953–1959 predstavljala bistvo borbe za pravičnejšo Kubo. Čeprav je bila ustava formalno pisana na kožo kapitalističnim slojem, je vsebovala številne tako politične kakor socialne prvine. Zapisala je enakost vseh državljanov pred zakonom, prepoved spolne, rasne in druge diskriminacije, omejila največjo zemljiško posest, sprejela načelo enakega plačila za enako delo, vzpostavila socialno pomoč za stare, nezaposlene, nesreče pri delu, uvedla 44-urni delovni teden, porodniški dopust 6 tednov pred porodom in po njem ter drugo. Priznavala je pravico do stavk, sistema kolektivnih pogajanj, prepovedala odpuščanje brez razloga (Ferfila 2006, 780). Zaradi vseh svojih razsvetljenih klavzul je ta Ustava ostala bistvena za določitev ciljev, agenda za prihodnje dosežke. Odsotnost določb za izvrševanje je pomenilo, da bo nova Ustava ostala v veliki meri nerealizirana (Perez Jr. 1993, 77). Prav tako je dala povod za izpeljavo demokratičnih volitev, kjer je Batista premagal njegovega nasprotnika Ramona Graua.

in svobodo (Thomas v Horowitz in Suchlicki 2003, 14). Crooker in Pavlovic (2010, 40) pravita, da je bil kljub temu neučinkovit in skorumpiran voditelj. Uporabljal je tajno policijsko silo, da bi izkoreninil, mučil in izvajal atentate nad drugače mislečim. Da bi poživil počasno kubansko gospodarstvo, se je Batista celo poigraval z idejo, da bi odpravil nekatere dele socialne zakonodaje, ki so bile predrage za najem novih delavcev, in odstranil neprofitna podjetja (Falcoff 2003, 24). Po drugem prihodu na oblast »je prav tako zavrnil ustavo iz leta 1940. Namesto kongresa je postavil posvetovalni svet, ki so ga sestavljali zlasti bankirji, zemljiški posestniki, predstavniki velikega kapitala, tudi nekateri predstavniki sindikatov in tradicionalni politiki. Razpustil je politične stranke in za nedoločen čas odložil splošne volitve. Sam je postavljaj župane in druge voditelje in funkcionarje, prepovedal radijske oddaje s politično vsebino, zborovanja in demonstracije, stavke. Pretrgal je diplomatske odnose s Sovjetsko zvezo, navezal stike z diktatorskimi režimi v Južni Ameriki. Po vsem otoku je tudi ukazal zapreti komunistične in sindikalne voditelje, prepovedal prvomajska zborovanja in parade« (Ferfila 2010, 1017). Skratka, postavil je tipično diktaturo.

Revolucija leta 1933 je torej pripomogla k izboljšanju razumevanja vpliva le-te na Kubo. Pojavlja se vprašanje, ali je kaj spremenila. Aguilar (v Brenner in drugi 1989, 22) pravi, da »je bila ta revolucija za Kubo velik korak, vendar le en korak, ki je bil le posledica frustracij in razočaranja. Revolucija od 1933 do 1952 veliko problemov ni niti rešila, niti spremenila veliko nepravilnega stanja v državi /.../. Periodična nezaposlenost tisočih sekalcev sladkornega trsa, odvisnost od enega proizvoda (sladkorja) in le en trg (ZDA) so bili še vedno veliki problemi za kubansko ljudstvo«.

Omenil sem že problem korupcije, tudi problem koncentracije politične moči v Havani, kjer bi lahko rekli, da je bila Kuba dejansko Havana zaradi centralizacije vse moči, pojavljala se je tudi rasna diskriminacija, na podeželju pa so bili ljudje že na pragu revščine.

To se je kmalu spremenilo, saj so Kubanci imeli različne razloge, da so podprli Castra. »Castro je obljubil, da bo spremenil državo. Država je postala podrejena ZDA tako ekonomsko, politično in kulturno, prav tako je Havana, po njegovih besedah, postala bordel in Las Vegas Karibov /.../ in igralnice, ki jih je imela pod nadzorom mafija, so simbolizirale bedo in korupcijo pajdašev Batiste, kot tudi skorumpiran vpliv ZDA« (Eckstein 2003, 17).

4.2.1 Dodatni razlogi

Kot dodatne razloge bi lahko navedel tudi nesodelovanje Kube v 2. svetovni vojni. Seveda je, kot večina srednje- in južnoameriških držav napovedala vojno Japonski, Nemčiji in Italiji, ampak vojaško dejansko nikoli ni sodelovala. Zanimivo je, da je prav Fulgencio Batista obenem tudi napovedal boj proti fašističnemu avtoritarizmu generala Franca v Španiji.

4.3 Revolucija 1959 in njen premik h komunizmu

4.3.1 Politično dogajanje

V zadnjih letih se je razvilo kar nekaj polemik okoli tega, kdo je bil dejansko najbolj zaslužen oziroma kdo je prav tako ogromno prispeval k zmagi revolucije. Nekateri avtorji, med drugim tudi Rabyjeva (2006, 85), izpostavljajo vlogo t. i. Ravnice (špansko *Llano*) in ne samo t. i. Gorovja (špansko *Sierra*). Prvi so bili, po mnenju Sierre, nagnjeni k bolj nenasilnem in k sodelovanju nagnjenim ciljem, prav zato so opravičevali svojo vlogo, ker je bila njihova pot edino pravilna in kakršnakoli kompenzacija z opozicijo ni bila dovoljena. Dobray, glavni ideolog kubanske revolucije in komunizma, in Che Guevara sta dejala, da je edino *foco*⁵ zmožen mobilizirati kmete na podeželju za borbo, saj naj bi ta »bila inverzija normalne marksistične interpretacije, ki bi ustvarila pogoje za revolucijo« (prav tam). Sierra je bila znana gverila z bratoma Castro in Guevaro na čelu, ki so opravičevali vojno kot edino sredstvo za boj proti Batisti in njegovimi četami. Prav tukaj lahko vidimo prvi znak potrditve hipoteze, ko lahko vključimo vojaško vladanje po Brookerju, ki je dejal, da je namen prevzema oblasti tudi metoda udara, ki je bila posledica skorumpirane vojaške Batistične vlade, ki ji množica ni več verjela – primer diskreditiranosti. V resnici je prav Llano ogromno pripomogel k zmagi revolucije, saj so bili zelo aktivni – zbirali so denar v tujini, za pomoč Sierru, dobavljali orožja, širili propagando in, kar je najpomembnejše, prav sami so se tudi borili v mestih proti diktaturi. Najbolj znana akcija je bil napad na predsednikovo palačo, ki

⁵ Je sinonim za gverilsko bojevanje, teorija razvita s strank Guevara in Dobrayja.

je, sicer spodletel načrt o atentatu na Batisto, postal simbol upora v mestih, ubiti revolucionarji pa so se vtisnili v srca Kubancev.

Eden glavnih argumentov Sierre, da so prav oni voditelji revolucije, je bil spodletel poizkus splošne stavke 9. aprila leta 1958, kjer je veliko upornikov po nepotrebnem izgubilo življenje in so za to krivili Llano zaradi slabe organizacije in mobilizacije.

Kot drugo se sprašujem, sicer kompleksno vprašanje, zakaj in kdaj je Kuba prevzela marksistično-leninistično vizijo, kateri Raul Castro, po tem ko se je Fidel Castro »upokojil«, še vedno, sicer dokaj bolj optimistično, strmi (to lahko opazimo tudi v zadnjem Poročilu šestega kongresa kubanske komunistične partije, 2011).

Fidel Castro je že v svojem delu »*Zgodovina mi bo oprostila*« izražal socialistične in obenem nacionalistične težnje k osamosvojitvi Kube. Vendar v tem delu ne opazimo neke specifične ideologije pod vplivom José Martíja in verjetno ječe, v katero je bil zaprt po neuspešnem napadu na vojašnico Moncada in napisal delo, ki še danes velja za simbol upora in revolucije. V tem delu se ozira na izkoriščanje kapitalistov, zemlje in dela, sprašuje se, zakaj nezaposlenost narašča, zakaj zdravstveni sistem ni za vse enak, zakaj je tako malo pismenih, zakaj šole niso za vse enake, zavzema se celo za male podjetnike. Povedal je še, da če bi prišel na oblast, bi se nemudoma začel lotevati teh težav, da se bo zavzel za boljše življenje, da bo uvedel javne svoboščine in politično demokracijo (Eckstein 2003, 31). Nadalje je bilo to delo osnova za tajno objavljeno brošuro, ki je določila program ukrepov za »Gibanje 27. julij«. Politično je brošura obljubljala obnovo Ustave iz leta 1940 in »izvolitev priljubljene vlade«. V kmetijstvu pretežno zagovarja zemljiško reformo, za omejevanje velikih kmetijskih gospodarstev in povečanje števila manjših. Sklicevala se je na spodbujanje »kmetijskih zadrug«, kar je pomenilo ustanovitev storitvenih organizacij za neodvisne lastnike zemljišč namesto organov državnega nadzora. Najbolj radikalna opomba tega govora je bilo verjetno sklicevanje na nacionalizacijo električnih in telefonskih družb, ki so bile v lasti ZDA (Nawrocki 1991, 6). Castro je v tem delu opravičeval revolucijo kot preprosto zgodovinsko dejstvo in revolucionarne dogodke opisuje kot nujno potrebne za človeško osvoboditev (The Cuban Political System).

V tem delu lahko opazimo nacionalne, osebne, socialne in ideološke motive za prevzem oblasti. Nacionalne in s tem ideološke motive, ker vključuje Martíja in njegova zgodovinska

dela kot herojska in glavni motiv za nadaljevanje revolucije. Osebni motiv je Castro pridobil že ob prvem napadu, ko je dejansko videl, da je edini sposoben voditelj med preostalimi revolucionarji, tako tudi v pričujočem delu piše v ednini. Socialne motive izkorišča za rasno enakopravnost, saj meni, da je črnska rasa še vedno zelo diskriminirana, obljublja spremembo družbe.

Začetki komunističnega gibanja segajo v sredino dvajsetih let 20. stoletja. Prvi omembe vreden dogodek se je zgodil z razkolom na levisi v tridesetih letih, kjer je levica pod vodstvom Guiterasa bila v Batistični vladi, vendar niso bili dolgo v njej, saj je bil nad Guiterasom storjen atentat. Komunisti sprva niso podpirali vlado, ampak so se potem tako rekoč prodali za tistih nekaj pravic v organizaciji sindikatov. Od takrat pa vse do leta 1965, dokler niso bile vse levičarske (prokomunistično usmerjene) stranke združene v komunistično, se je ta razkol še kako čutil (Farber 2006, 37–38).

Kmalu je postalo jasno, da je, ob zmagi revolucije, organizacija Gibanje 26. julij (špansko M-26-7) glavni akter na politični sceni, položaj predsednika vlade pa je prevzel prej vojaški oficir Fidel Castro. Kot poudarja Rabyjeva (2006, 88), so druge stranke, kot so Ortodoxos, Auténticos in liberalci, preprosto izginile iz političnega prizorišča. Največja »opozicijska« stranka je bila PSP (špansko Partido Socialista Popular), ki je na koncu sprejela Gibanje kot najbolj legitimno, druga organizacija, kot je Directorio Revolucionario, ki je bilo študentsko gibanje za časa glavnih bojev zoper Batističnemu režimu, je prav tako sprejela Gibanje za nadrejeno. Prav te tri omenjene stranke so se po več preimenovanjih na koncu združile v (novo) kubansko komunistično partijo leta 1965. Potrebno je omeniti še ideologijo Gibanja, ki je pred revolucijo imelo pripadnike, ki so bili med drugimi tudi hkrati pripadniki ali pa so bili izključeni (zaradi drugačnih nazorov) iz stranke PSP ali komunistične partije (Raby 2006, 97). Gibanje je vseeno imelo, kot bi lahko rekli, socialistično srž.

Ta srž pa ne bi bila uresničljiva brez podpore množice, torej mobilizacije, kjer so se, od (sprva) intelektualcev pa do kmetov, borili za revolucijo. Zanimivo je, da ni tako ostalo, saj se je mobilizacija nadaljevala tudi po revoluciji, ustanavljali so se razni odbori, sindikati ... Prva takšna organizacija je bila Milicias Nacionales Revolucionarias, ki so bili pravzaprav odbori za obrambo revolucije, za katere bi lahko mirne volje rekli, da so bili ustanovljeni samo za to, da bi odkrivali domnevne kontrarevolucionarje, to so bili zametki vohunjenja, in lahko se vprašamo, kaj je lepšega za nek režim, ko se ljudstvo samo od sebe odloči pripomoči k tem.

Za takratno šest milijonsko državo je bila številka, zgolj za tiste v milicah, 800.000, gromozanska. Prav v mobilizaciji pa vidimo podporo režimu in potrditev totalitarnega in avtoritarnega režima glede na zastavljeno hipotezo.

Nekateri avtorji so zapisali, da so ZDA pravzaprav celo same pahnile Kubo v roke Sovjetske zveze, saj so že od samega začetka poskušale preprečiti zmago revolucije (pred letom 1959–1961), ampak ne zaradi ideologije, temveč zaradi zaščite lastnih kapitalskih interesov, s čimer so si metali pesek v oči. Seveda je kasneje že tako ob porazu v Prašičjem zalivu tudi ob proglasitvi marksistično-leninističnega režima, decembra 1961, še dodatno razbesnilo ameriške vlagatelje in seveda visoke funkcionarje. Mentaliteta, da je Kuba »ameriški protektorat, kjer morajo biti imperialistični ukazi ubogani«, je bila nedvomno zgrešena in s tem niso ravno razumeli politično situacijo revolucije (Raby 2006, 91). To je bil seveda razlog za dokončni gospodarski embargo.

Rabyjeva (2006, 101–102) prav tako izpostavlja ideološki premik, sicer ne k socialističnemu, ampak k vojaškemu in protiimperialističnemu, in je prav tako ostro kritizirala ZDA, ker se vmešava v politiko Južne in Srednje Amerike – to se je še posebej zaznalo v prvi in drugi havanski deklaraciji (leta po revoluciji). V slednji Fidel Castro poudari stavek domovina ali smrt (špansko *Patria o muerte*), s čimer je sprožil »identiteto koncepta domovinsko-nacionalne revolucije«. Tukaj se torej tudi pojavi prva posebna značilnost kubanskega tipa režima, posledica tega je bila zmaga nad silami ZDA in njenimi zavezniki, torej protirevolucionarnimi četami v Prašičjem zalivu leta 1961.

Pomemben dogodek, ki je prav tako utrdil komunistični režim, je t. i. »Afera Escalante«, kjer je Anibal Escalante, generalni sekretar združene komunistične stranke ORI (angleško *Integrated Revolutionary Organizations*), ustanovljene leta 1961, poskušal z »mikro-frakcijo« nastavitvi svoje stare komunistične prijatelje ter novopečene gverilske politike odstraniti. Fidel Castro se je na to ostro odzval, Escalanteja je izgnal iz države (in to celo dvakrat, drugič, leta 1968 so ga obsodili na tridesetletno zaporno kazen).

Sledila je t. i. »raketna kriza«, ki je bila dejansko zadnji žebelj v krsto Kube s strani ZDA. Lahko bi dejali, da se je le še bolj povečal posebni, kubanski »obrambni militarizem«, in da se je še bolj začela strateško povezovati s Sovjetsko zvezo, kar je pomenilo, da bi bila brez te že takrat obsojena na zlom. Prav ta obrambni militarizem lahko poimenujemo stopnja nenehne ogroženosti, ki se dogaja v totalitarnih državah, ko voditelji oziroma oblast poskušajo na ta način odvrniti notranjo politiko ter jo preusmeriti v zunanje, torej med drugim tudi obrambne.

4.3.2 Politika nove vlade

Sprva je potrebno omeniti statistike pred letom 1959, ki ugotavljajo, da sta bila ekonomski in socialni razvoj na zelo visokem mestu v Latinski Ameriki. Njena populacija je imela največji odstotek denarnega gospodarstva. Bila je peta po dohodku na prebivalca (1956–1959), tretja v odstotku po nezaposlenosti v kmetijstvu, med tretjim in četrtem mestom po pričakovani življenjski dobi, druga po porabi olja na prebivalca, četrta po uporabi električne energije na prebivalca, prva v deležu prevoženih kilometrov z železnico, druga po lastništvu avtomobilov na osebo, druga po številu telefonov na prebivalca, tretja po lastništvu hladilnikov na osebo, tretja po lastništvu radijev na osebo (270 radiopostaj), prav tako je bila na prvem mestu glede lastništva televizijskih sprejemnikov na prebivalca (Falcoff 2003, 29). Prav tako obstaja mnogo literature na temo, ali je dejansko za časa komunizma standard življenja boljši kot tisti, ki je bil pred revolucijo. Revolucija je obljubljala »med in mleko«, Che Guevara je celo dejal, da bodo kaj kmalu prehiteli ZDA po zaslužku na prebivalca in da bo v desetih letih Kuba postala industrijska velesila (Aguilar v Horowitz in Suchlicki 2003, 77). Tukaj lahko opazimo, da so gverilci s Castrom na čelu spretno izkoristili neznanje in naivnost ljudstva, ko so na podlagi (domnevne) lastne legitimnosti prevzeli oblast. Takšno dejanje lahko označimo kot za tipično populistično, saj je prav to značilno za nekatere vključevalne populistične režime (več v Ferfila 2008, 31–36).

4.3.2.1 Politični sistem Kube

Čeprav ima Kuba elemente demokracije, kot so recimo volitve, sindikati, nevladne organizacije itd., pa, kot smo že videli in bom to tudi dokazoval, je Kuba seveda še vedno daleč od vladavine ljudstva.

Uradni naziv države Kube je Republika Kuba in je »socialistična republika in enostrankarska komunistična država« (Democracy Index). D. I. prav tako glede na stopnjo demokracije uvršča Kubo na 121. mesto od 167 držav. Vidimo, da je zelo zaprta država, kar pomeni, da

elita formalno in neformalno drži vse niti odločanja v svojih rokah. S tem so seveda odločilno določene vse politične institucije, ne glede na to, da so lahko po imenu, sestavi, funkcijah povsem podobne demokratičnim rešitvam zahodnih in drugih družb. Kuba ima sicer predsedniški (ameriški) tip vlade, kjer je ena oseba (od februarja 2008 je svojega brata Fidela zamenjal Raul Castro) tako šef države kot predsednik sveta ministrov. Parlament oziroma narodna skupščina je enodomna in ima po komunistični parlamentarni tradiciji daleč preveč sedežev glede na število prebivalcev – 614. Parlamentarce za pet let izvolijo (volilno pravico dobijo Kubanci s šestnajstimi leti) iz list, ki jih predhodno določi posebna komisija in seveda nimajo protikandidatov (Ferfila 2010, 1032).

Glede na to, da se narodna skupščina zbere le dvakrat letno, ima 31-članski državni svet največji vpliv na oblast. Svet ministrov, v katerem ima glavno vlogo izvršni odbor, le-ta pa ima glavno besedo pri upravljanju gospodarstva. Naloge sveta ministrov so tudi zunanjepolitični odnosi (Cuba government information, Wikipedija 2011c). Sicer pa so lahko parlamentarci tudi tisti, ki niso nujno člani komunistične partije, ampak to je bolj izjema kot pravilo, tudi ti so verjetno prikriti podporniki takšnega režima. Narodna skupščina predstavlja fasado parlamenta in čeprav obstaja tudi tajno glasovanje, pa le-ti ob srečanjih ponavadi ploskajo nastopom najvišjih politikov in prikimavajo. Prav tako naj bi volili svet ministrov, pa so v teoriji le-ti nastavljeni s strani partije.

Na čelu države je seveda kubanska komunistična partija oziroma PCC (špansko *Partido Comunista de Cuba*), ki jo prav tako vodi Raul Castro.

V kubanski Ustavi je zapisano, da je Kuba »neodvisna in suverena socialistična država delavcev« (1. člen). Prav tako lahko kubanski politični sistem označimo kot poseben sistem, ki je imel svoje prvine, pa tudi vpliv režima Sovjetske zveze.

Verjetno ni potrebno posebej poudariti, da je članstvo predpogoj za napredovanje na kakršnemkoli položaju bodisi v politiki bodisi v podjetjih. Takšna dejanja bi lahko tudi označili za koruptivna⁶ oziroma bolj natančno za nomenklaturo, saj, kot je to isto veljalo in velja za skoraj vse (nekdanje) komunistične države, so člani vodilne komunistične partije tudi na najvišjih političnih položajih (gospodarstvo, socialne politike, izobraževanje, kmetijstvo, industrija) in tako odločajo o usodi države oziroma režima. Prav tako najdemo v kubanskem tipu komunizma omenjene nekdanje revolucionarje, ki še vedno zavzemajo visoke položaje (nekateri so jih celo do smrti).

Največjo potrditev totalitarnega režima pa lahko vidimo v dejstvu, da ljudstvo nima pravice spremeniti, zamenjati in upreti se vladi, pa tudi da opozicija ne obstaja.

Po prihodu na oblast je začasna revolucionarna vlada⁷ »sprejela novo ustavo, razpustila parlament in politične stranke. Staro vojsko so nadomestili z uporniško, ameriški diplomatski misiji so odrekli gostoljublje« (Ferfila 2010, 1019–1020).

V drugem letu svojega delovanja je Castro spretno zavračal demokratično opcijo. Do takrat je bila vsa politična oblast že koncentrirana na Castru; tisk je bil pod nadzorom, volitev se ni več omenjalo in, kar je najpomembnejše, antikomunizem se je smatral kot protirevolucionaren (Aguilar v Horowitz in Suchlicki 2003, 71).

V političnem sistemu Kube lahko opazimo tipične elemente, značilne za enostrankarski režim. Tukaj lahko v popolnosti potrdim hipotezo, za katero trdim, da ima Kuba elemente enostrankarskega režima, saj obstaja samo ena partija, prav tako si je le-ta tudi podredila Ustavo, v kateri je edino ona legitimna. Prav tako ni nikakršne opozicije, če že obstaja, pa je nelegalna in tajna. Prav tako lahko vključimo seveda elemente totalitarizma, še posebej element legitimnosti, ki temelji na množični podpori, saj brez te seveda oblast ne zdrži. Prav tako je (bila) prisotna nenehna mobilizacija.

⁶ Corruption Perceptions Index uvršča Kubo na 69. mesto glede na stopnjo korupcije v državi (podatek za 2010 je 3,7 odstotka) http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_Perceptions_Index.

⁷ V nadaljevanju vlada

Na tem primeru lahko uporabimo avtoritarno delitev Carlosa Huneeusa, ko vojsko vključuje v sam vrh oblasti, ki je tik pod voditeljem. Na primeru Kube se je to razmerje med vojsko in voditeljem, predvsem zdaj, ko je na oblasti Raul Castro, ki je bil že od nekdaj priljubljen v vojski, še poglobilo.

4.3.2.2 Gospodarstvo Kube

Kuba je bila pred revolucijo leta 1959 pretežno agrarna dežela, ki jo je 52 odstotkov obdelovalne površine prekrival sladkorni trs; bila je največja pridelovalka sladkorja. Povprečna letna proizvodnja sladkorja je presegala 6 milijonov ton in v letih 1917–1957 je sladkor predstavljal 82 odstotkov, tobak pa 10 odstotkov izvoza. Tretji največji izvozni delež so imele rude s 4,5-odstotnim deležem. Druga najpomembnejša kmetijska dejavnost je bila živinoreja, ki se v mednarodni trgovini ni močno odražala. Iz strukture izvoza in uvoza je razvidno, da je bila Kuba leta 1957 izvoznica primarnih izdelkov in uvoznica sekundarnih. Izvažala je predvsem sladkor, tobak in rude, uvažala pa predvsem strojno opremo in goriva. Največji in najpomembnejši trgovinski partner Kube so bile ZDA (Baklanoff v Krečič 2004, 5). Za časa revolucije je bilo v kmetijstvu zaposlenih 40 odstotkov delovne sile. Manj kot 10 odstotkov kmetov je nadziralo 70 odstotkov zemlje. Veliko delavcev je bilo zaposlenih glede na sezonsko delo, seveda predvsem na poljih sladkornega trsa. Tako je bila stopnja nezaposlenosti 25-odstotna, v Havani je imelo 87 odstotkov prebivalstva elektriko, medtem ko jo je imelo na podeželju le 9 odstotkov prebivalstva. To je bil pravzaprav le še eden od razlogov, zakaj je »podeželje« podprlo revolucijo in zavračalo dotedanje slabo življenje.

Ko je Castro prevzel oblast, je njegova gospodarska vizija o enakopravnosti hitro zbledela. Čeprav so dejansko neumudoma začeli izvajati ukrepe, so bili ti popolnoma zgrešeni in nepremišljeni. Že pred revolucijo je izpostavljal, da je Kuba preveč odvisna od sladkornega trsa, zato se je na gospodarskem področju popolnoma posvetil ideji, da ustvarijo »večkulturno Kubo«. Njihovi glavni gospodarski cilji so bili (Mesa-Lago v Brenner 1989, 66):

- doseči visoko stopnjo gospodarske rasti;
- že omenjena odprava odvisnosti od sladkornega trsa; to naj bi dosegli s hitro industrializacijo in kmetijsko raznolikostjo;
- zmanjšanje gospodarske odvisnosti od ZDA z različnim trgovanjem in kapitalskih trgov;

- doseganje polne zaposlenosti in
- dvig življenjskega standarda kmetov in nekvalificiranih mestnih delavcev.

Najpomembnejše reforme nove revolucionarne vlade so bile agrarne reforme:

17. maja 1959 so sprejeli (prvi) zakon o agrarni reformi, ki je podelil zemljo 200.000 družinam. Podjetja in tujci so tako izgubili vso zemljiško posest oziroma so dovolili maksimum 402 hektarov. V resnici pa je vsakdo lahko obdržal zemljo le v velikosti okoli 25 hektarov, nekaj več kot še enkrat toliko pa je lahko še odkupil. Razlaščeni lastniki so dobili nekakšne državne obveznice, seveda, če niso bili kakorkoli v nasprotju z revolucionarnim režimom. Velika posestva pa so bila nacionalizirana in so začela delovati kot državne zadruga (Ferfila 2010, 1020).

Pri prvi reformi je bila razlika med javnim in zasebnim sektorjem kar precejšnja, saj je bil zasebni sektor manj »vreden« kot javni, še v njem so se delili na velike in majhne posestnike, kjer so bili majhni deležni boljšega ravnanja s strani države, saj so velike poskušali, kot že rečeno, na vsak način nacionalizirati (Benjamin, Collins in Scott v Brenner in drugi 1989, 93–95).

Druga agrarna reforma leta 1963 je bila še bolj progresivna in ortodoksno usmerjena. Razlastila je srednje velike zasebne posesti. Tako je ostalo okoli 170.000 majhnih zasebnih kmetij s povprečno velikostjo 16 hektarov (Cuba – Agriculture). Na tem mestu se je že poznala razlika, saj je druga reforma še bolj nacionalizirala posesti (tako je recimo bilo 63 odstotkov zemlje v lasti države nasproti prve reforme, kjer je bilo v državni lasti 56 odstotkov posesti), lahko pa omenimo še leto 1983, kjer naj bi bilo v lasti državi že kar 80 odstotkov zemlje (Benjamin, Collins in Scott v Brenner in drugi 1989, 96–99).

Kot lahko vidimo v teoretičnem delu, je značilnost totalitarizma tudi centralizirano gospodarstvo. Nova oblast si je seveda takoj podredila to panogo in začela izvajati svoje politike, ki so se izvajale iz samega centra tako Kube kot partije.

Vse to je seveda pomenilo katastrofo. Ne gre zanikati, da je Kuba že pred revolucijo zelo nazadovala v primerjavi z drugimi državami, kar se tiče izvoza sladkornega trsa, saj je slabo gospodarsko vodenje že tako pokalo po šivih, ampak Castro in njegovi načrti so stvari le še

poslabšali, kajti s svojo politiko je poskušal, kot vedno, eksperimentirati, a na žalost neuspešno. Eden takšnih je bil znani »10 milijonski« načrt, kjer naj bi Kuba v petih letih proizvedla 10 milijonov ton sladkorja na leto. Uspeli so proizvesti 8,5 milijona, kar pa niti ni tako slabo, če ne bi oblast dejansko uničila še tisto (pre)ostalo gospodarstvo s preusmerjanjem prometa, delovne sile in drugih virov na polja sladkornega trsa (Szulc v Horowitz in Suchlicki 2003, 92). Večino te količine je skoraj usmiljeno pokupila Sovjetska zveza. Gospodarski vpliv Sovjetske zveze, ki bi ga lahko označili kot strateško povezovanje, se tukaj seveda ni končal. Kuba brez njene pomoči verjetno ne bi mogla izpeljati nikakršnih »inovativnih« načrtov⁸ in še vedno verjetno ne bomo nikoli izvedeli, kakšni so bili natančni izračuni subvencij oziroma finančne podpore Sovjetske zveze Kubi. Lahko pa rečemo, da se številka vrti okoli več milijard ameriških dolarjev.

Prav tako je v teh letih zapustilo Kubo ogromno (gospodarskih) tehnikov, ki so imeli vsaj nekaj znanja, seveda zaradi političnih pritiskov.

Sedemdeseta in osemdeseta so tudi prinesla kar nekaj eksperimentiranja, vendar so, vsaj tokrat, nekaj preusmerili na pravo pot. V sedemdesetih je sladkorni trs še vedno prevladoval in s pomočjo Sovjetske zveze je Kuba poskušala rekonstruirati in posodobiti infrastrukturo za Sovjetsko zvezo. Seveda se je spet moral žrtvovati preostali trg. Kratkoročno so vsaj finančno samostojno veliko pridobili s trgovanjem sladkornega trsa, med drugim tudi z Zahodom (visoka cena).

Industrializacija ni uspela, kasneje se je tudi izkazalo, da je industrijski sektor potreben korenite obnove, saj je bila mehanizacija zastarela.

Fidel Castro je sicer veljal za diktatorja, ampak še posebej se je njegova karizma izpostavljala na področju gospodarstva. Kot vidimo, so se dejansko skoraj vse gospodarske politike izkazale za zelo slabe. Pravega odgovora, zakaj je bilo tako, verjetno ne bomo nikoli izvedeli, lahko pa zgolj sklepamo.

Kuba se je nato poskušala vsaj delno »pomiriti« z ZDA ter se vsaj na nekaterih področjih povezati z njimi. Za časa predsednika Carterja so se začela pogajanja o ribolovu, medsebojnih potovanjih, trgovanjih in izpustitvi političnih zapornikov (Krečič 2004, 9).

⁸ Eden od takšnih (propadlih) načrtov je bil t. i. »Zeleni pas«, ki bi se nahajal v območju Havane, kjer bi uspevala kava, sadja in zelenjave pa naj bi bilo v izobilju. Po velikih investicijah, zapravljenem času in denarju je Castro sčasoma opustil to idejo, razlog: ni bilo možnosti za namakanje zaradi pomanjkanja vode (Szulc v Horowitz in Suchlicki 2003, 92).

Osemdeseta leta so pomenila nov udarec za Kubo, saj je zaradi svoje prezadolženosti zapadla v t. i. dolžniško krizo, vendar se je, seveda s pomočjo Sovjetske zveze, ki je »začela financirati kubanski trgovinski primanjkljaj, zagotovila prisotnost na strateško pomembnem področju in se znebila zastarele tehnologije, ki jo je dobavljala Kubi. Kljub majhni industrijski osnovi je Kuba brez tveganja zaradi nihanja svetovnih cen nafte lahko pridobila vse vire (stroje, rezervne dela in energijo) za delovanje gospodarstva in financiranje družbenega razvoja« (Leogrande in Thomas v Krečič 2004, 10).

Ta čas je kubanska vlada poimenovala kot posebna politika v obdobju miru (angleško *Special Period in Time of Peace*). Močno so zmanjšali porabo v industriji, porabo bencina med prebivalstvom za 30 odstotkov, obseg racioniranega blaga ter dvignili davke in cene določenega blaga. Na strani ponudbe so poleg zmanjšanja subvencij državnim podjetjem poudarjali sektorsko strategijo: nov »Prehrambeni program« naj bi zmanjšal kmetijski uvoz (toda uvoz hrane je predstavljal le 1/10 vsega uvoza), spodbujali pa so tudi biotehnološki izvoz in predvsem turizem (Mlakar 2008, 24). Prav v slednjega so začeli vlagati ogromno energije in financ, kar se kaže še danes.

Pravzaprav bi lahko opisali nove spremembe kot nujno zlo, saj bi brez teh res lahko rekli, da Kuba pod takim režimom ne bi preživela. To so dosegli z nenehno mobilizacijo ljudstva in, kot bomo videli tudi kasneje, vojske.

Tako so sredi leta 1993 uvedli štiri poglavitne in nekaj dodatnih reform na področju tujih neposrednih investicij, kmetijstva, uporabe ameriškega dolarja (legalizacija in s tem tudi menjava), samozaposlitve, sladkorne industrije, proizvodnje niklja, tobaka in cigar, nafte in turizma.

Prav tako so neobdelano zemljo razdelili kmetom, ki so lahko svoje izdelke prodajali na trgu, s tem pa so »omehčali« politiko javnega posestništva.

Ferfila (2010, 1028) pravi, da je malce več tržne logike skoraj takoj prineslo dosežke tudi kubanskemu gospodarstvu. Gospodarska rast med leti 1995 in 2000 se je tako le še višala. Tuje naložbe so se zaradi milejših politik (dovoljenje za 100-odstotno lastništvo v podjetjih) povečale na 4,3 milijarda dolarjev. Proračunski primanjkljaj se je za okoli 30 odstotkov družbenega proizvoda leta 1993 zmanjšal na samo 2,4 odstotka leta 1999. K vsem tem pa, Ferfila nadaljuje, je največ prispevala rast turizma in vse, kar je z njim povezano (nafta, tekstil, električna energija, sadje in zelenjava ...). Prav tako je Kuba poiskala nove zunanje trgovinske partnerice, v zadnjem času predvsem Venezuelo.

Ob vsem tem lahko torej sklepamo, da je Kuba, kar se tiče gospodarstva, v bistvu sama sebe zapeljala na rob propada z raznimi propadlimi načrti, neizkoriščenimi viri in posojili, preveliko odvisnostjo od Sovjetske zveze, neizobraženimi, komunistično mislečimi kadri, nepotrebni zunanji vojaški intervenciji in še manj populističnega notranjega mobiliziranja vojaškega kadra za »obrambo« pred sovražniki (MNR, MTT) itd.

Danes vlada nadzira okoli 90 odstotkov gospodarstva in povprečna mesečna plača znaša 408 kubanskih pesov, kar je malo manj kot 20 ameriških dolarjev. Kot izpostavlja Ciina statistika, »vlada nadaljuje z uravnoteženo potrebo po gospodarskem popuščanju pred željo po trdnem političnem nadzoru«. Vlada je napovedala, da bo do 31. marca 2011 odpravila kar 500.000 delovnih mest. S tem se je še dodatno povečala možnost za samozaposlitev, ki je na Kubi veljala za pravi tabu. Raul Castro je dejal, da so bile takšne spremembe potrebne zaradi posodobitve gospodarskega modela, ker le s tem socializem lahko preživi. Prav tako je Raul Castro v aprilu 2011 objavil t. i. Gospodarske in socialne politične smernice za partijo in revolucijo, kjer je okoli 300 gospodarskih reform, ki so podobne kitajskemu ekonomskemu modelu.

Povprečni življenjski standard Kubancev ostaja na nižji ravni kot pred recesijo iz devetdesetih let. Že dobrih deset let pa ima Kuba glavno partnerico v Venezueli, ki ji trenutno dobavlja približno 100.000 sodčkov nafte na dan. Seveda Kuba ne ostaja dolžna svoji najmočnejši zaveznici, tako ji v zameno, poleg denarnega plačevanja, nudi tudi delo učiteljev in zdravnikov, ki naj bi jih bilo okrog 30.000.

Kuba je imela leta 2008 4,1-odstotno gospodarsko rast, kar je bil zelo dober kazalec. Vendar je svetovna gospodarska kriza doletela tudi to državo. Leto kasneje je imela gospodarsko rast 1,4-odstotno in leta 2010 1,5-odstotno. Kosmati družbeni proizvod na prebivalca za leto 2010 je bil 9.900 ameriških dolarjev. Kuba v zadnjih letih veliko vlaga v storitvene sektorje, tako je bilo recimo leta 2005 60,6 odstotka razpoložljive delovne sile. Kmetijstvo prispeva 20 odstotkov, industrija pa 19,4 odstotka delovne sile. Večina delovne sile je še vedno prisotna v državnem sektorju, in sicer 78 odstotkov. Nezaposlenost je bila leta 2010 še vedno presenetljivih 1,6 odstotka, kar jo je postavilo na 8. mesto na svetu. Investicije prinašajo 10,3 odstotka BDP-ja, javni dolg pa je znašal 34,3-odstotka BDP-ja.

Kmetijski proizvodi Kube so: sladkor, tobak, limone, kava, riž, krompir, fižol, živina. V industriji se največ pojavlja: sladkor, nafta, tobak, gradbeništvo, nikelj, jeklo, cement, kmetijski stroji in farmacevtski izdelki. Tako torej izvažata sladkor, nikelj, tobak, ribe,

medicinske izdelke, limone in kavo, in to celo največ v preteklih letih v Kanado, (razumljivo) na Kitajsko, v Venezuelo, v Španijo in na Nizozemsko. Kuba zaradi pomanjkanja uvaža nafto, hrano, strojno opremo in kemikalije. Največja uvoznica je, kot že rečeno, Venezuela, ki uvaža prek 30 odstotkov surovin, sledi ji Kitajska s slabimi 13 odstotki, sledita ji Španija in presenetljivo ZDA.

Prav tako velja omeniti razmah, ki bi ga lahko poimenovali »turistični dolar«, kjer so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja uvedli dolar kot uradno valuto, ampak le za obiskovalce oziroma turiste, saj je domačinom, tudi zaradi zlorabe, uporaba prepovedana. S tem so tudi pospešili razvoj turizma, saj naj bi bilo največ obiskovalcev iz Kanade, Nemčije, Velike Britanije, Španije, Italije, Francije in Mehike. V zadnjih letih se številke gibljejo tudi krepko prek sto tisoč za posamezno državo. Čeprav njena politika ne dovoljuje potovanj na Kubo, pa je tudi veliko turistov iz ZDA, kjer naj bi vsako leto od dvajset do trideset tisoč Američanov nelegalno prečkalo meje zgolj zaradi obiska (Wikipedija 2011č).

Prav tako obstaja tudi t. i. zdravstveni turizem, kjer tujci pridejo na zdravljenje, saj naj bi Kuba veljala za medicinski raj, kubanska medicina pa kakovostna pri izvrševanju nekaterih operacij, na primer očesne bolezni, bolezni živčevja (Parkinsonova bolezen) itd.

Seveda pa turizem prinaša tudi (plačne) neenakosti, saj po podatkih sodeč lahko nekdo, ki se ukvarja s turizmom, zasluži tudi do dvestokrat več, kot je običajna plača na Kubi. Prav ti podatki pa lahko pričajo tudi o koruptivnih dejanjih (takšnih primerov naj bi bilo vse več, tako na primer glasbenik podkupi turistično agencijo, da nastopi na mestih, kjer je največ turistov, in s tem dobi veliko več denarja itd.).

To, delno gospodarsko pluralizacijo lahko smatramo kot element posttotalitarizma, zato hipotezo lahko potrdim.

4.3.2.3 Socialne politike revolucionarne vlade

Kot lahko zaznamo v več publikacijah, vlada že od začetka revolucije do danes hvali napredke na področjih:

- izobraževanja,
- pismenosti,
- izredno nizke stopnje umrljivosti,
- zdravstva in
- pričakovane življenjske dobe.

V zadnjem času pa k dosežkom dodajajo še biotehnologijo, šport in turizem.

Pismenost je danes na Kubi skoraj stodontna in je na drugem mestu v Latinski Ameriki, takoj za Argentino. Čeprav je to impresiven podatek oziroma dosežek, pa tega ne gre v celoti pripisati revoluciji. Na tem mestu velja omeniti obdobje v petdesetih letih, torej pred revolucijo. Namreč takrat je bila raven pismenosti 80-odstotna, podobno kot v Čilu in Kosta Riki, in višja kot v Španiji. Za šestmilijonsko populacijo je imel javni sektor 30.000 primarnih šolskih učilnic in 34.000 univerzitetnih podiplomskih učiteljev, ki so učili 1.300.000 otrok, medtem ko je več kot 1.000 zasebnih šol poučevalo še dodatnih 200.000 študentov (Montaner v Horowitz in Suchlicki 2003, 519). Pri tem se moramo vprašati, koliko so ti podatki resnični, saj je Kuba takrat bila zelo neenakomerno poseljena, oziroma bi lahko šteli ta podatek o pismenosti le za tiste prebivalce v mestih. Razvoj pismenosti je bila ena večjih prioritet kubanske revolucije, zato so kaj kmalu vpeljali t. i. kampanjo pismenosti (angleško *Literacy Campaign*), s katero so s pomočjo prostovoljcev poučevali in izobraževali nepismene.

Kuba omogoča brezplačno izobraževanje za vse otroke in starejše ter tako porabi celo 10 odstotkov centralnega proračuna. Kuba ima svoj sistem, kjer dijaki od 12. do 18. leta obiskujejo sekundarne šole. Obstajata dve ravni sekundarnih šol. Vsi dijaki od 12. do 15. leta obiskujejo nižjo srednjo šolo in imajo iste predmete. Po končanem osnovnem nivoju morajo študentje opraviti izpit iz »prakse«, da lahko določijo vrsto tečajev, ki jih bodo upoštevali pri letih od 16. do 18., ter tako s tem končajo višjo srednjo šolo. Nekateri študentje bodo končali sekundarno šolanje z obiskovanjem »tehničnih« šol, kjer jih usposablja za kvalificirane delavce in srednjeravenske tehnike (kot so tovarniški menedžerji). Po diplomi pa lahko ti študenje izbriajo med tehnološkimi inštituti za naprednejše usposabljanje. Drugi študentje pa

se lahko kvalificirajo za visoke šole, ki jih pripravijo za vstop v univerze. Ampak diplomiranje iz visokih šol ne zagotavlja sprejema na univerzo, saj je

le-ta delno pridobljen s prosilčevim odnosom do revolucije in študentsko udeležbo v komunističnih mladinskih organizacijah. Študentje, ki se vpišejo na univerze, ne izberejo svojih (glavnih) programov. Sprva morajo opraviti sprejemne izpite, ter so tako dodeljeni programu, ki temeljijo na njihovih intelektualnih prednostih. Država zavrača nekaj področjih študiranja, kot so na primer družbene vede, in tudi tistim študentom, ki ne kažejo dovolj zanimanja »za doseganje ciljev revolucije«. Univerzitetni diplomiranci so upravičeni do služb na področjih zdravstva, inženiringa in poučevanja (Crooker in Pavlovic 2010, 105–106).

Kot je razvidno iz uradnih statistik na primarnih in sekundarnih šolskih vpisih, so bili v zadnjih štiridesetih letih kvantitativni dosežki sistema bistveni, prav tako se je tudi povečalo število učiteljev in šol. Število univerz v državi se je prav tako občutno razširilo, posledica tega je bilo tudi seveda povečanje študentov vse do devetdesetih let, ko je prišla znana gospodarska kriza, kjer so začeli omejevati vpise. Vendar se kljub temu še vedno pojavljajo propagandna sporočila, kjer se kubanske oblasti vsepovprek hvalijo z dosežki na področju izobraževanja. Díaz-Briquets (v Horowitz in Suchlicki 2003, 563) omenja, da kvantitativni indikatorji nakazujejo pomemben napredek, dokazi, ki se nanašajo na kakovost samega izobraževanja, pa so vprašljivi. Učni načrti, v katerih so prevladovali marksistično-leninistični vplivi, so bili uporabljeni za indoktrinacijo dveh generacij kubanskih študentov na diskreditiranih filozofskih, etičnih in političnih principih, kot tudi na pogubnih gospodarskih teorijah«.

Vlada uporablja izobraževalni sistem, ki zahteva, da študentje v času šolskega leta ne živijo doma, ampak v internatu. Kritika, ki jo nekateri avtorji (in tudi organizacije, kot je Amnesty International) poudarjajo, je način, kako vključujejo starejše študente oziroma učence v enomesečno zastojno delo – nekoliko mlajši pa morajo ostati v internatih vse leto, kjer preživijo polovico časa na poljih –, saj v bistvu vlada uporablja otroke kot delovno silo (Crooker in Pavlovic 2010, 107).

Umrljivost otrok se vsako leto zmanjšuje. »Leta 2004 je padla na 5,8 dojenčka na vsakih tisoč živorojencev, kar je najnižja stopnja v vsej Latinski Ameriki. Ta pomembni kazalec zdravja je bil v triletju 1993–1995, ki – paradokсно – veljata za najtežje obobje kubanske zgodovine, stalno manjši od deset smrti dojenčkov na tistoč novorojencev /.../. Kuba spada po poročilih

UNICEF-a med 17 držav z najnižnjim indeksom umrljivosti otrok, mlajših od enega leta« (Alfonso Hernandez 2008, 120).

Na Kubi je zakonsko določeno, da ima ženska pravico do splava. Prav tako že desetletja promovirajo varnost med spolnim občevanjem in kontracepcijske tablete. S tem naj bi zmanjšali pogostost umrljivosti dojenčkov, nekateri kritiki pa to razlagajo kot manipulacijo z rojstvom otrok.

Pričakovana povprečna življenjska doba Kubancev je bila pred revolucijo do 59 let, danes pa je povprečna starost (okoli, op. a.) 76,15 let (Eckstein 2003, 135). To je posledica dobrega upravljanja zdravstvene panoge, saj ima danes Kuba kljub mnogim finančnim težavam veliko bolnišnic in zdravnikov, kjer slednji delajo tudi prostovoljne nadure. Danes je na Kubi več kot 71.000 zdravnikov in več kot deset tisoč stomatologov, kar pomeni 161 prebivalcev na enega zdravnika in 1.075 na zobozdravnika. Ob zmagi revolucije je bilo kakšnih šest tisoč zdravnikov, ki so bili povečini zbrani v prestolnici, kakšnih tri tisoč pa jih je zapustilo domovino zaradi »drugačnih idej« (Alfonso Hernandez 2008, 114–115)⁹. Čeprav so statistike takšne, pa je bila takrat Kuba enajsta na svetu po številu zdravnikov na prebivalca in v tem pogledu je bila pred vsako državo v Latinski Ameriki, tudi pred Argentino in Urugvajem. Omenjene regionalne razlike med mestom in podeželjem so bile takrat velike, ampak je potrebno omeniti, da so takrat imele različne province na Kubi več zdravnikov kot pa celotne nekatere države (Falcoff 2003, 30). Res je, da takrat zdravstvo ni bilo razvito enakomerno, ampak kakovost je bila vseeno vidna, tako so na primer, pa čeprav so bile nekatere bolnišnice plačljive, obubožanim pacientom nudili brezplačno zdravljenje. Danes je zdravstvo seveda brezplačno za vse državljane in vsi imajo enake pravice in dostop do zdravstva. Glede na to, da je zdravstveni sistem eden najpomembnejših politik kubanske vlade, je seveda ta v popolni lasti države, tako so privatne klinike prepovedane in ne obstajajo.

Eden pomembnejših premikov na zdravstvenem področju se je zgodil leta 1984, ko se je uvedel t. i. brezplačni program družinski zdravnik. Ta novost se osredotoča na osnovno skrbstvo z modelom družinskega zdravnika ali medicinske sestre, in je skupaj s specializacijo iz splošne medicine temelj medicinskega sistema, ki mu sledita sekundarna in terciarna raven medicinskega skrbstva. Ti strokovnjaki prepoznajo probleme zdravja na individualni ravni in

⁹ Na tem mestu velja opozoriti, da nobena statistika ni stoođstotna, kajti zelo težko je najti objektivno oceno.

ravni družine, podati skušajo celovito rešitev, zaznamujejo epidemiološke značilnosti svojega območja in izvajajo akcije promocije zdravja, tako da v stiku s skupnostjo uveljavljajo med prebivalstvom zdrave življenjske navade. Ta skupnostna skrb je v nekaj letih dvignila raven zdravja tako v mestih kot na podeželju (Alfonso Hernandez 2008, 115; Eckstein 2003, 130).

Posebno obdobje ni prizaneslo niti zdravstvu. Glavni učinek tega obdobja je bil na medicinski opremi, ne na medicinskemu osebju. Kljub napredku v farmacevtski proizvodnji je industrija zahtevala uvožene komponente: odvisnost od uvoza, ki ga je tržno gospodarstvo doživelo v regiji, ter če poudarjamo uvozno-nadomestno industrializacijo (Eckstein 2003, 132).

Díaz-Briquets (2003, 566) pravi, da »je bil zdravstveni sistem razvit v skladu z osebnimi muhami vseмогоčnega diktatorja, ki je zanemaril vsa osnovna pravila učinkovitosti, v želji, da uporabi zdravstvene indikatorje za politično orožje«. Nato omenja krizo po letu 1989, kjer se je kubanski proračun zaradi omenjene krize drastično zmanjšal. Vendar za časa krize se niso posebno posvečali tej tematiki (šele kasneje). Díaz-Briquets v tej isti kritiki še dodaja, da ima kubanski zdravstveni sistem preveč zaposlenih, da število zdravnikov presega število potrebnih za prebivalstvo glede na velikost Kube tako kot število zdravstvenih ustanov. Ideja družinskega zdravnika je odlična za propagandne namene, medtem ko je finančno potratna in ni potrebna.

Glede na to, da so v zadnjem desetletju iskali rešitve tudi na tem področju, so poskušali zmanjšati število tudi teh zdravnikov, in sicer s pošiljanjem v Venezuelo, kar je kmalu pomenilo zmanjšanje števila zdravnikov in tudi upad kakovosti zdravstvenega sistema. Reuters je poročal, da je Kuba leta 2008 javnosti zaupala načrt o prenovitvi tega programa, s tem, da so zmanjšali število zdravnikov, delovni čas so razširili čez ves dan in ne samo v dopoldanskih urah, prav tako so vpeljali sistem, da študenti medicine opravljajo nekajletno pripravništvo, da bi s tem bila medicina še kakovostnejša (Reuters).

Vsak »družinski zdravnik« naj bi zdaj pokrival do trikrat več prebivalcev kot poprej, torej od 1.500 do 2.000.

Težke gospodarske razmere so tudi mnoge zdravnike prisilile v t. i. »črno trgovanje«, kjer ponekod računajo pacientom, če ti hočejo čim prej ozdraveti. Tako se torej zdravniška oskrba za posameznika izboljša in možnost zdravljenja je večja¹⁰.

Prav tako pa velja omeniti dosežke na področju virusa HIV in bolezni AIDS, saj so sredi osemdesetih in devetdesetih letih izvajali dokaj kruto politiko do obolelih. Saj so tiste, ki so kakorkoli zboleli za to zahrbtno boleznijo, poslali v posebne sanatorije, kjer so jih izolirali od okolice. Takšna politika je sprva doživela nekaj kritik, a na koncu se je zelo izkazala, saj je bilo do konca devetdesetih let na Kubi najmanj obolelih za to boleznijo na svetu. V zadnjem času ob porastu turizma in prostitucije se pojavlja vse več spolnih bolezni, tako da se Kuba zdaj spopada tudi s tem (Díaz-Briquets v Horowitz in Suhelicki 2003, 567), vendar so zdravljenja tudi teh bolezni brezplačna. Ženske so še danes deležne različnih zastojnih zdravstvenih programov, od rednih nosečniških pregledov do obveznih pregledov proti raku dojke.

Na primeru socialnih politik lahko opazimo, da praktičen primer sovpada s totalitarnim režimom, saj le-ta nudi »varnost« v zdravstvu in izobraževanju ter podobnih politikah, ampak za ceno svobode. Posameznik se torej odreka svobodi, da bi si s tem zagotovil nekatere druge življenjske potrebščine. Prav tako se lahko vprašamo o kakovosti samih totalitarnih politik. Na primeru Kube sicer opazimo izobraženost zdravnikov, vendar pa jim zaradi slabe tehnologije in premalo vlaganja denarja v medicino, to kaj dosti ne pomaga. Tudi zato jih vlada »izvažajo« v tujino. Vendar vlada vseeno poskuša opravičevati brezplačno zdravstvo kljub pomanjkanju proračuna, da je Kuba med najboljšimi na svetu in da bodo storili vse, da tako ostane. Prav tako lahko na primeru izobraževanja vidimo tipično komunistično-totalitarno miselnost. Ideologija je namreč še vedno prisotna v šolah in študenti brez članstva v komunistični partiji oziroma brez pripadnosti režimu na žalost nimajo nobene perspektive. Vendar kljub zgrešenim politikam lahko najdemo pozitivne lastnosti, kot so omenjeni pregledi, »zdravljenje« AIDS-a in podobni primeri. Še enkrat več pa te podatke težko ovržemo oziroma potrdimo, saj so ti v večini primerov neuradni, saj Kuba kljub uspehom pri omenjenih politikah še vedno ne dopušča vpogled v uradne podatke. To velja tudi za dosežke,

¹⁰ Takšen način koruptivnega dejanja lahko označimo kot »Sociolismo«, ki je neformalni izraz, ki ga lahko označimo kot »partnerizem«, in je specifičen za Kubo. Izraz opisuje »vzajemno izmenjavo uslug posameznikov, ki se ponavadi nanašajo na birokratske omejitve ali na tiste dobrine, ki se jih težko pridobi« (Wikipedija, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sociolismo>).

kot sta pismenost in umrljivost dojenčkov, sploh pri slednji lahko vidimo manipulacijo zaradi števila splavov.

4.3.2.4 *Ženske*

Seveda ne smemo pozabiti na vlogo žensk v postrevolucionarnem obdobju. Oblast je spretno promovirala ženske pravice, ter jih prav tako vključevala v izobraževalne in zdravstvene programe (Raby 2006, 101).

Ženske so imele v revoluciji sprva majhno vlogo, a kasneje so si pridobile celo pravico, da ustanovijo lastne vojaške oddelke. Le-te so bile po revolucionarnem obdobju razpuščene, ampak to je bila seveda usoda vsega organiziranega življenja na Kubi (Farber 2006, 44). Velja še omeniti Federacijo kubanskih žensk (angleško *Federation of Cuban Women*), ki je bila ustanovljena leta 1960 in ji mnogi priznavajo, da je veliko pripomogla k pravicam žensk na Kubi. Večina žensk je bila vključena v kampanjo pismenosti, prav tako pa je njihova vloga pri izdaji Družinskega zakonika iz leta 1975 nepogrešljiva. Prav tako tudi ustava priznava enake pravice moškim kot tudi ženskam. Velja omeniti dokaj fascinanten podatek (volitve 2008), da je Kuba na petem mestu na svetu po odstotku žensk v parlamentu (Women in Parliament). Čeprav se je status žensk še posebej po spremembah leta 1975 spremenil, pa ne moremo mimo dejstva, da še danes obstaja tradicionalni seksizem, da so ženske še vedno gospodinje itd. Verjetno bi to lahko rekli za bolj ruralna območja. Vseeno pa ženske, procentualno, zavzemajo kar velik delež na pomembnih mestih v državi bodisi v politiki, gospodarstvu in seveda tradicionalno v izobraževanju (Global Exchange). Prav zaradi te liberalizacije pa prihaja tudi do vedno več ločitev, t. i. drugozakonskih porok, in upada rojstev otrok. Ne moremo pa mimo dosežkov žensk na področju znanstvenih dosežkov, vendar to naj bi veljalo tudi na splošno za kubansko zdravstvo.

4.3.2.5 Zunanja politika

Kuba je bila pravzaprav skozi celotno svojo zgodovino vmešana v zunanjo politiko. Vendar v tej zunanji politiki sama ni imela nikakršne moči, saj sta ji dominirali Španija in nato ZDA. To se je spremenilo v petdesetih letih prejšnjega stoletja, predvsem ob razglasitvi nove revolucije. Takrat se je sila obrnila v nasprotno smer, Kuba je naenkrat postala središče južnoameriškega revolucionarnega boja, kasneje je postala »tehtnica« hladne vojne, kjer sta si zobe kazali Sovjetska zveza in ZDA. Kmalu po tem je Kuba začela izvajati svojo zunanjo, predvsem vojaško politiko, ko je pošiljala ekspedicije v druge južnoameriške države, predvsem v Afriko, Angolo in druge države. V osemdesetih letih pa se je celo poskušala zoperstaviti Gorbačovovi »Perestroiki« s svojim načrtom »Retifikacije«, saj Castro ni podpiral liberalizacije Sovjetske zveze.

Kubanska zunanja politika (Brenner v Brenner in drugi 1989, 259) je bila navdihnjena z dvema ciljema: varnost in razvoj revolucije. Za Kubance sta ta dva pojma prepletena, saj naj bi bila varnost revolucije povezana z močjo njenega gospodarstva.

Pri zunanji politiki lahko vključimo motive populistično totalitarne države, saj »nekatero ohranjajo okolje stalnih kriznih razmer, celo vojn, da lahko dosegajo stanje vznemirjenosti in gorečnosti javnosti« (Ferfila 2008, 34). Tako tudi na primeru Kube vidimo, da je vedno poskušala vplivati na zunanjo politiko, ter je s tem, ko je prišla v konflikt z ZDA, označila »krizne razmere«, ki trajajo še danes. Prav ta antiamerikanizem med drugim upravičuje zdajšnjo komunistično oblast na Kubi.

4.3.2.6 Človekove pravice, svoboda in Kuba

Skoraj odveč bi bilo pisati o svoboščinah na Kubi, a vseeno je še vedno potrebno opozarjati na to. Kuba velja za eno najbolj totalitarno zaprto državo, vsaj kar se tiče svoboščin. Kritiki kubanskega modela komunizma že od začetka revolucije opozarjajo na kršitve človekovih pravic, na cenzuriranje in prepoved javnega življenja, skratka vladi očitajo, da vodijo čisti totalitarni režim.

Ob prihodu na oblast so bili vsi dotedajni, sicer skorumpirani časopisi prepovedani in ukinjeni, razen, seveda časopisa *Revolución*, ki je bil kasneje zamenjan s časopisom *Granma*, ki je še danes zelo dejaven. Na otoku sicer obstajajo tudi časopisi in revije, ki so pod strogo cenzuro. Prav ta cenzura pa je spravila že mnoge novinarje za zapahe. Za njimi pa niso le novinarji, ampak tudi tisti, ki si upajo dejansko glasno govoriti proti režimu. Tukaj seveda lahko izvzamemo Kubance v tujini, ki seveda ostro kritizirajo in pošiljajo antikomunistična sporočila državljanom na Kubi, jih tudi financirajo, prav tako so veliki zagovorniki človekovih pravic.

Castro je v vsej svoji eri zaprl ogromno število ljudi. Kuba je imela največje število političnih zapornikov, ki so služili najdaljše in najbolj krute kazni. Na neki točki naj bi bilo celo zaprtih okoli 100.000 moških in žensk (Clarke 1997). Mnogi so služili nepotrebnih 10–30 let zapor. Nekateri so celo odslužili celih 30 let zapor, celo nekateri nekdanji Castrovi gverilski revolucionarji (kot je Huber Matos). Razmere v zaporih naj bi bile obupne; dostop do vode in hrane je omejen, zaporniki so prepuščeni milosti oziroma nemilosti paznikov, dostop do zdravil in zdravnikov je zelo omejen, večkrat so mučeni in pretepeni itd.

Že od začetka je nova revolucionarna vlada sprejela kar nekaj drastičnih ukrepov. Mnoge prebivalce je to na žalost prisililo, da dobesedno zbežijo stran (nekateri so lahko celo odšli še prostovoljno, druge so odgnali, tretji pa zbežali) bodisi na manj kot 160 kilometrov oddaljeno obalo ZDA ali pa drugam, kot recimo Španijo.

Cenzuriranje je ena vodilnih agresivnih politik kubanske vlade. Lahko si ogledamo, kako cenzuriranje sploh deluje:

Kubanska ustava dopušča komunistični partiji pravico, da nadzira tisk; priznavajo svobodo govora in tisk v skladu s cilji socialistične družbe. Vlada si lasti in nadzira vse medijske izhode in omejuje dostop. Novice se izvajajo na štirih televizijskih kanalih, dveh tiskovnih agencij, na desetine radijskih postaj, vsaj štirih internetnih straneh (kjer objavljajo novice), in na treh glavnih časopisih, ki predstavljajo poglede vlade in drugih množičnih organizacij, ki so pod nadzorom vlade. Mediji delujejo pod nadzorom Oddelka revolucionarne usmerjenosti komunistične partije, ki razvija in koordinira propagandne strategije. Kuba je ena najbolj cenzuriranih držav, kar nam tudi pove podatek, da je bilo

za zapahi kar 24 neodvisnih poročevalcev¹¹ (podatek iz leta 2006). Tisti poročevalci oziroma novinarji, ki se odločijo za takšen (protivladni seveda) način dela, so večinoma nadlegovani, pridržani, ogroženi s kazenskim pregonom ali z zaporom, ali pa imajo prepoved potovanja. Majhno število tujih dopisnikov sicer poroča iz Kube, vendar je Kubancem to skrito in tega ne morejo prebrati (Committee to Protect Journalists).

Tisk in mediji so seveda namenjeni za propagando. Še vedno izpostavljajo revolucionarne parole, čeprav se poskušajo čim bolj približati mladim, ki jim je apatija do politike še najbližja. Prav tako kot tisk, tudi stroka in politika še danes ves čas izpostavljajo ameriško gospodarsko blokado kot največji zločin kubanskega naroda (Ferfila 2010, 1034), torej res ne morejo mimo ZDA.

V polnem razmahu interneta kubanska vlada le stežka, a vendarle še vedno uspešno kljubuje tistim »svobodomiselnim« državljanom. Tako so v zadnjem času na lovu za t. i. »bloggerji«, ki jih preganjajo in ukinjajo njihove strani.¹²

Neodvisnim novinarjem je, kot vidimo, zelo težko. Aprila 2011 so po osmih letih izpustili še zadnjega zaprtega novinarja iz časa Črne pomladi. Večina teh novinarjev je v izgnanstvu, recimo okoli 100 jih je v Španiji, če dodamo še 100 njihovih sorodnikov, je številka kar velika. Slednji so, po dogovoru s katoliško cerkvijo, lahko šli k svojim bližnjim (Committee to Protect Journalists).

Svoboda govora je utemeljena v Ustavi, v 53. členu, in sicer, da naj bi imeli »državljeni svobodo govora in tiska v skladu s cilji socialistične družbe. Iz tega dvoumnega člena lahko razberemo, da vse drugo, kar ni v skladu s »socialistično družbo«, velja za protidržavno, kaznen je seveda zapor.

Zdajšnje razmere v zaporih naj bi bile tudi po nekaterih ocenah, kot bi lahko opazili tudi v Poročilu o »Kubi pod Raulom« organizacije *Human Rights Watch* 2009 ali HRM, celo še

¹¹ Posledica t. i. množičnega zatrtja (angleško *massive crackdown*), imenovano tudi »Črna pomlad«, leta 2003, kjer je partija po hitrem postopku zaprla in obsodila neodvisne novinarje na zapor.

¹² Najbolj znan primer je primer Yoani Sánchez.

slabše kot kdajkoli prej. Še vedno se pojavlja nečloveški odnos do zapornikov, večina je seveda v zaporih zgolj zaradi drugačnega oziroma »malo popačenega« političnega nazora, a režim vseeno vse meče v isti koš. Natančnega števila političnih zapornikov v vseh teh letih verjetno ne bomo nikoli izvedeli, ampak številka naj bi bila okrog 200 političnih zapornikov.

Sodišča pravzaprav obstajajo zgolj kot formalnost, včasih razsodijo še isti dan. So teoretično neodvisna, vendar je več kot očitno, da neposredno odgovarjajo Narodni skupščini in Svetu ministrov (Cuba government information). Kot največji madež pa lahko pravzaprav označimo dejstvo, da poleg zapornika verjetno še bolj trpijo njegovi najbližji, ki so prav tako podvrženi psihološkemu trpinčenju verjetno do konca svojega življenja, oziroma dokler ne najdejo nove domovine. Zapornik tudi če preživi zapor, je vse življenje zaznamovan kot izobčenec, ne dobi niti službe, niti priložnosti za novo življenje. Zato večina zapornikov vidi novo priložnost v tujini. Če imajo srečo, jih sprejmejo, kot že rečeno, druge države.

Največ prahu je v zadnjih letih, poleg Črne pomladi, dvignila smrt političnega zapornika Orlanda Zapata Tamayja, ki je umrl februarja 2010, ko je z gladovno stavko poskušal opozoriti na katastrofalne razmere v zaporih, a vlada ni uslišala želje, prav tako je tudi zavrnila obisk Rdečega križa in Združenih narodov. Vseskozi pa vlada zavrača mednarodno spremljanje človekovih pravic (Cuba government information).

Nekateri nimajo te sreče, saj na žalost že od začetka režima ljudje poskušajo nelegalno prebežati predvsem v sosednjo ZDA. Podatki naj bi kazali, da jih ogromno utone, veliko jih tudi ujamejo, še preden se sploh podajo na to samomorilsko pot. Podatek je zastrašujoč; preživel naj bi le eden od treh oziroma štirih oseb.

Obstajajo pa tudi profesionalni tihotapci, ki za svoje usluge računajo tudi po 10.000 dolarjev, ki jih predvsem plačajo sorodniki v ZDA, prav tako obstajajo tudi dogovorjene poroke, ki so vse bolj pogosta praksa – kljub vsemu temu pa je ameriška obalna straža leta 2007 prestregla pot 2656 državljanom Kube (Ferfila 2010, 1034).

Javna zborovanja so prepovedana. Najbolj zanimivo dejstvo vidim v tem, da so pridržani celo miroljubni protestniki, ki opozarjajo tudi na nekatera manj pomembna dejstva. Kršenje zborovanj pa lahko najdemo tudi v Ustavi, ki prepoveduje delavcem kakršnokoli (neodvisno) zborovanje v sindikate oziroma kakršnekoli delavske organizacije.

Pravzaprav lahko vidimo enako sliko iz vseh teh let novega režima in danes. Prav tako lahko vidimo isto sliko za časa diktatorja Batiste. Na žalost pri tem ne vidim nikakršne »enakopravnosti«, o kateri je sanjal Fidel Castro, ko je bil še sam zapornik.

Glede na to, da je bela rasa na Kubi v večini (približno 65 odstotkov), prav tako obstajajo zapisi o rasizmu na Kubi. Sam bi ga opredelil kot »prikriti rasizem«, ki se pojavlja na vseh področjih, od gospodarskega do socialnega. Ferfila navaja sociologe, ki opisujejo t. i. institucionalni rasizem, saj je »zelo malo črncev v visokih javnih službah, neproporcionalno malo jih je tudi v članstvu edine in vladajoče komunistične stranke« (Ferfila 2010, 1030). Glede na to, da je protirasizem opredeljen tudi v Ustavi, so ti podatki pravzaprav zaskrbljujoči. Črnska rasa verjetno le sledi populističnim obljubam, saj je, kot sem že izpostavil, med višjimi funkcionarji, tik pod Castrom, tudi temnopolti general.

CIA (Factbook) izpostavlja problem kršenja pravic otrok, saj se vedno bolj pojavlja tudi prostitucija. Vlada izrecno ne prepoveduje ukvarjanje s prostitucijo, prav tako to ni kaznivo dejanje za vse, ki so stari nad 16 let. Sicer pa CIA še izpostavlja, da je do teh podatkov izredno težko priti zaradi zaprte narave režima.

Kot sem že omenil, v totalitarnem režimu oblast nudi »varnost« na določenih področjih, ampak za ceno svobode, ki na Kubi terja visok davek. Na tem primeru lahko vidimo, da je totalitaristični državni mehanizem zelo organiziran in prav tako mobilizira javnost proti protirevolucionarni ideologiji. Prav to je posledica indoktriniranega oziroma propagandnega sistema, saj oblast prek komunikacijskega sistema, ki je seveda v lasti same države, in prek osebne komunikacije strankarskih pripadnikov poskuša ljudstvu vcepiti svojo ideologijo, ter jih tako mobilizirati za nadaljnji razvoj države. Protirežimski pripadniki so seveda podvrženi trpinčenju in zaporu, prav tako je stanje v zaporih nemogoče, saj se Kuba sooča z vedno večjim številom prebežnikov. Ta problem pa obratno v zadnjem času poskuša reševati na miroljuben način. Ne glede na to pravzaprav ne opazimo razlike med prejšnjim Batističnim režimom in tem, vsaj, kar se tiče področja človekovih pravic. Kuba ima torej na tem področju tipično totalitarno državo, vsebuje njene elemente, zato hipotezo lahko potrdim.

4.3.2.7 Kubanski militarizem

Že od nekdaj so Kubo vodili populistični bodisi vojaški oficirji ali pa nastavljeni predsedniki, ki so že takrat imeli podobno politik, kot kasneje kubanski model komunizma, in sicer, »da so tudi tiste najbolj levičarske stranke govorile o razlikovanju med revnimi in bogatimi in ne med razlikovanjem delavcev in zaposlenih /.../. Politika in programi niso bile tiste močne točke kubanskega populizma, ampak so se vojaški populistični militaristi poskušali poistovetiti z množico, ter jo tudi vojaško mobilizirati« (Farber 2006, 36).

Rabyjeva (2006, 113) pravi, da je imela »kubanska revolucija takrat klasične lastnosti levičarsko-populističnega gibanja: karizmatično vodenje, množično priljubljeno mobilizacijo, relativno ideološko pretočnost (kar ne pomeni odsotnost ideologije), organizacijsko in taktično fleksibilnost, radikalen, ampak nedogmatičen diskurz, in izjemno sposobnost obiti politične stranke in ustanovljene institucije«.

Kot smo že videli v teoretičnem okviru, naj bi karizmatični voditelj razumel in govoril jezik množice. Tako naj bi veljalo tudi za Fidela Castra:

Pogosto vročekrvni, včasih pomirjeni in preiščljeni, na čase poučni, so Fidelovi govori segali v tonu od slovesnih političnih proglašenj do tistih, domačih, globokih dialogov, v katerih se je vsak poslušalec lahko počutil, kot da se osebno pogovarja s Castrom. Nadalje se je na njegovih stalnih potovanjih po Kubi pravzaprav pogovarjal s tisočimi delavci in kmetom in je poslušal njihove skrbi – in tisti, ki so ga dobro poznali, lahko potrdijo, da je ena od njegovih najboljših vrlin prav zmožnost poslušati (Raby 2006, 114).

Rabyjevatudi pove, da so se podobni govori voditeljev (tu verjetno cilja predvsem na Machado in Batista) že od nekdaj pojavljali v zgodovini Kube, ampak Fidel izpostavlja kot posebnega retorika. Pravi, da je bil »njegov diskurz neposreden in jezikovno preudaren oziroma stvaren in strastno iskren« (prav tam). Dobesedno je torej lahko pripravil ljudi, da so ga poslušali ure in ure v največji vročini. Tukaj lahko karizmatično teorijo v totalitarnem režimu potrdim, saj Fidel velja oziroma je veljal za enega največjega retorika v novejši zgodovini.

Prav ta njegova retorika ga je ločevala od drugih voditeljev kubanske revolucije. Medtem ko je bil sam govorec, bi lahko za Che Guevaru rekli, da je bil glavni in največji intelektualec in

ideolog, ki je tudi simpatiziral s Sovjetsko zvezo, njegov brat Raul Castro je bil poglavitni vojaški strateg revolucije, Cienfuegos in Almeida pa sta bila prav tako odlična stratega, slednji je veljal za simbol enakosti Afro-Kubanskega ljudstva na Kubi. Farber (2006, 39–40) poda zanimivo razmišljanje o generalih, ki v revoluciji niso imeli oziroma so imeli zelo majhno predstavo o komunizmu oziroma socializmu. Tako bi lahko rekli, da so bili mnogi tako rekoč zelo podvrženi vplivu Castra in njegovih višjih sodelavcev, nekateri so si kar sami ustvarili neko socialistično enakopravno razmišljanje ter se s tem poistovetili z revolucijo. Farber (2006, 49–50) prav tako izpostavlja vlogo privrženec v revoluciji in pravi, da mnogi od njih niso imeli političnih (sindikalističnih) izkušenj, ter da so tisto jedro okoli Castra sestavljali prav ti (zvesti, neizobraženi) kmetje. Čeprav se je kasneje seveda revolucija razširila na vse sloje, pa je ta »kmečki razred« vseeno ostal pomemben za Castra.

Predvsem bi lahko videli, kot sem že omenil, napako novega režima, da je vpeljal na visoke položaje svoje revolucionarne oficirje, ki so bili sicer izkušeni in dobri vojaki, ampak politično neizkušeni. Mislim, da bi tukaj lahko Castro določil bolj profesionalne politike, čeprav bi bil proti načelom revolucije, ampak le tako bi lahko stabiliziral državo in jo bolj postopoma transformiral v »socialistični raj«, pa čeprav ne gre oporekati, da je skozi leta vlada poskušala vedno bolj »odpirati« nove možnosti tudi mlajšim generacijam že zaradi samoobrambe pred kritiki ali celo kontrarevolucionarji.

Največjo vlogo po revoluciji je skupaj s komunistično partijo imela tudi revolucionarna gverilska vojska, ki se je kasneje preimenovala v FAR (angleško *Revolutionary Armed Forces*), in njeni voditelji, ki so potem postali tudi voditelji (trenutnega) režima. Tako kot v gverilski vojski se je odgovornost pogosto prekrivala med vojaškim in civilnim sektorjem (Brenner v Brenner in drugi 1989, 263)¹³. Vlogo FAR-a so, kot že rečeno, kasneje omejili (v političnem smislu). Kaj kmalu so morali uvesti novo organizacijo, podobno tisti iz šestdesetih let (*MNR*), imenovano Teritorialne Enote Milice – MTT (angleško *Territorial Troops Militia*), ki je pod okriljem FAR-a, njen namen pa je podoben MNR-ju, kjer naj bi bilo civilno prebivalstvo vedno v stanju pripravljenosti, če bi prišlo do nenadnega napada katere od držav (to je bilo seveda namenjeno ZDA).

¹³ »Kuba je vladana s strani vojaških moč, ki vladajo s segmenti vojaškega in civilnega življenja, ki potekajo kot vzor vojakom in civilom, ki so nosilci revolucionarne tradicije in ideologije, ki so se politizirali s tem, ko so sprejeli norme in organizacijo komunistične partije, in ki so se izobrazili, da bi postali profesionalci v političnih, gospodarskih, menedžerskih, inženirskih in izobraževalnih kot tudi vojaških zadevah« (Dominguez v Horowitz in Suchlicki 2003, 368). Na istem mestu Espinosa izpostavlja misel Alvara Albeja in Dominga Amuchásteguija. Prvi pravi nasprotno, da je bila partija militarizirana, in je orodje tistih vojaških elit, ki so ustanovili državo, slednji pa, da je partija le pomožna sestavina sistema, ter da je delitev med partijo in FAR-om zgolj preprosta delitev funkcij znotraj enoceličnega organizma.

Vlogo FAR-a seveda ne smemo podcenjevati, saj drži v svojih rokah najbolj pomembna ministrstva, udeležuje se v celotnem spektru gospodarskega in političnega odločanja ter nadzira najpomembnejša podjetja, ki so namenjena za pridobivanje močne valute. Osebe lahko najdemo na vseh področjih, ki so povezani z dolarjem, usmerjanjem mešanih podjetij, in nekatere imajo vse več značilnosti zasebnih podjetij (Espinosa v Horowitz in Suchlicki 2003, 379). Podjetja, lahko bi jim rekli tudi korporacije, torej služijo gospodarskim in političnim interesom režima kot tudi vojaškim institucijam samim. Dobički v močni valuti skozi te korporacije olajšajo za Kubo najbolj nujne finančne potrebe, to pa je pomanjkanje deviznega poslovanja, kar prikazuje, da imajo te korporacije pomembno vlogo pri procesu odpiranja novih gospodarskih sektorjev tujemu kapitalu (M. del Aguila v Horowitz in Suchlicki 2003, 419).

Na čelu teh podjetij so seveda najbolj zaupani in ožji člani komiteja oziroma FAR-a.

Kriza po propadu Sovjetske zveze ni pustila na cedilu niti vojske. Pravzaprav je vojska oziroma FAR tukaj utrpela res gromozansko škodo. Za lažjo predstavbo si lahko pogledamo Tabelo 4.1.

Tabela II.1: Spremembe v FAR v »Posebni politiki v obdobju miru«

Leto:	1987	1993	1997
Aktivne sile	297,000	175,000	55,000
Vojaki/1000 populacije	29	16,2	5
Proračun (v milijonih)	1,710	648	720
Vojaški izdatki/poraba	3,9 %	2,4 %	2,3 %
Poraba na prebivalca	167	60	65

Vir: Juan Carlos Espinosa (v Horowitz in Suchlicki 2003, 373).

Kot vidimo v tabeli, se je vse drastično zmanjšalo od 60 do 80 odstotkov. Edino izdatki¹⁴ za vojaške namene in prebivalstvo so se normalizirali (zaradi omenjenih gospodarskih sprememb). Že v osemdesetih letih so ustanovili t. i. Mladinsko delovno vojsko – EJT (angleško Youth Labor Army), katere namen je bil, da skrbi za notranjo obrambo. Ampak kaj

¹⁴ Podatki za leto 2006 so 3,8 BDP-ja (CIA factbook) – seveda je ta podatek še pred gospodarsko krizo leta 2008, novejših podatkov zaenkrat (še) ni.

kmalu se je Castro z novo »Ratifikacijo« odločil, da bo poslal enote na gospodarsko območje. S prihodom nove krize se je EJT še povečal, saj so vojake iz vseh vrst pošiljali na delovna polja oziroma na vsa gospodarska področja, ki so bila takrat sploh možna (Espinosa v Horowitz in Suchlicki 2003, 371–375). Gospodarstvo je sicer spet vsaj malo zadihalo, ampak kaj je to pripomoglo k morali vojakov, je druga zgodba.

Tako mora FAR še danes obdelovati svojo hrano in zbirati denar za plačilo nekaterih svojih lastnih stroškov (Crooker in Pavlovic 2010, 72).

Na primeru Kube vojska ostaja dominantna. Meja med civilnim prebivalstvom in vojsko ostaja zabrisana in prav to loči kubanski režim od preostalih komunističnih režimov. Espinosa (v Horowitz in Suchlicki 2003, 368) prav zaradi drugačne militarizacije uvršča kubanski režim v drugačno tipologijo, namreč v t. i. militaristično-mobilizirano različico totalitarizma.

Taka oblika vladanja kaže na izjemno heterogenost, ki odseva lokalne zgodovinske, kulturne in geopolitične realnosti. Vseeno si delijo značilnosti, ki so skupne vsem komunističnim režimom in nekatere, ki so edinstvene militaristično-mobiliziranim režimom (Espinosa v Horowitz in Suchlicki 2003, 380):

- oblikovanje vlade ali gibanja s strani vojske;
- prisvojitve marksistično-leninistične ideologije, ampak v lokalni verziji, zaznamovane po diktatorskem lastnemu receptu, kjer združuje kult osebnosti in znanstveni socializem s tradicionalnimi političnimi, zgodovinskimi in kulturnimi elementi;
- vladavina enega človeka, enostrankarska vladavina z vojaško prevlado nad civilno strankarsko strukturo;
- centralno načrtno gospodarstvo, ki temelji na državnem lastništvu produkcijskih sredstev;
- zanašanje na množično mobilizacijo in militarizacijo javnega življenja in institucij;
- politizacija vojske in militarizacija vojske ter
- visoka stopnja improvizacije in nizka stopnja institucionalizacije (zunaj oboroženih sil).

Pri militaristično-mobiliziranem režimu torej opazimo novo poimenovanje za kubanski model komunizma. Lahko ga torej navežem na svojo hipotezo oziroma hipoteze, ki sem jih skozi celotno nalogo primerjal na praktičnem delu, ter jih s tem tudi potrjujem.

5 Analiza

Kot smo že izpostavili v teoretičnem delu tega diplomskega dela, obstaja več vrst klasifikacij in tipologij totalitarnih režimov. Kot lahko opazimo skozi praktični del, je Kuba zelo poseben sistem, ki je pravzaprav res kompleksen v svoji sestavi in po svojem delovanju. Prav tako velja spet omeniti, da so si pojmi med seboj zelo podobni, a vendar ima vsak režim v teoriji svojo značilnost.

5.1 Kubanski model komunizma kot avtoritarni režim

Nekateri avtorji definirajo kubanski model komunizma na nov način, saj naj bi se v zadnjih letih oblast premaknila k bolj avtoritarnemu vodenju oblasti. Največji značilnosti lahko najdemo v gospodarski in socialni pluralizaciji in v bolj »oddaljeni« ideologiji¹⁵. Gospodarsko se je Kuba premaknila k bolj liberaliziranemu načinu, saj so tako kmetom dali zemljo v samoupravljanje, ter so s tem postali privatizirani, na področju trgovanja so Sovjetsko zvezo zamenjali predvsem z Venezuelo in s Kitajsko, verjetno pa lahko v kratkem pričakujemo tudi več trgovanja z ZDA. Na socialnem področju pa poskušajo v času krize z različnimi novimi programi izboljšati kakovost tega. Ideologija kot poglobitveni dejavnik kubanskega modela je sčasoma zbledela, pa čeprav se oblast vztrajno trudi prikazati nasprotno. Predpostavka vsega javnega je beseda »revolucija«.

5.2 Kubanski model komunizma kot enostrankarski režim

Model je tipični predstavnik enostrankarskega režima, saj ne obstaja druga stranka kot komunistična partija. Če primerjamo tabelo, ki je bila prirejena po Brookerju, lahko opazimo, da je imela Kuba vse preddispozicije za prevzem nove, revolucionarne oblasti. Nacionalni interes je bil, kot smo videli, vedno pomemben dejavnik v zgodovini Kube in njeno borbo za neodvisnost, kar je nova, revolucionarna oblast izkoristila. Prav tako vidimo ideološki interes,

¹⁵ Kot bomo videli kasneje, je to tipična značilnost posttotalitarizma.

v tem primeru marksistično-leninistični, ki je bil za Kubo pomemben v kasnejših letih, danes je to vidno vse manj.

Rasna, etična in verska pripadnost nista bili pomembni za boj proti Batistični vladi, in tudi kasneje je v novi Ustavi bilo zapisano, da so vsi ljudje enakopravni, ne glede na prej omenjene elemente. Osebnostno koristoljubje bi lahko ocenili kot koristoljubje posameznikov, da se dokopljejo do t. i. stolčkov na oblasti, te bi lahko označili za stare komuniste, medtem ko so se novi še prilagajali na novo vlogo. Teoretično naj bi bila razlika med militarističnim in enostrankarskim osebnim koristoljubjem v tem, da imajo prvi v interesu zgolj pridobitev činov in spoštovanja, seveda se to v primeru Kube ni zgodilo. Namen gverilcev s Castrom na čelu je bil seveda prevzem z revolucijo. Drugačnega načina niso sprejeli, ker jim niti ni bilo v interesu, pa čeprav bi mogoče lahko z miroljubnimi volitvami dosegli prevzem oblasti, ampak to so seveda le špekulacije, navsezadnje je bil Batista tisti, ki je manipuliral z volitvami, ko jih je leta 1958 prestavil.

Priložnosti kot način prevzema oblasti pa lahko vpeljemo v kubanski model s tem, ko so Castro in gverilci, sicer v drugem, bolj uspešnem poizkusu, vdrli na ozemlje Kube ter začeli pospešeno širi revolucijo in nemir v batistični režim.

Pod enostrankarski režim pa lahko kot podtip vključimo tudi poseben, komunistični sistem. Kubo sicer lahko uvrščamo v ta sistem, ampak v kasnejši dobi, saj sprva kubanski model, kot že rečeno, v času revolucije ne moremo označiti za komunistični, saj je bila ideološka raznolikost več kot očitna. Zgodovinske, kulturne in gospodarske značilnosti so Kubo sčasoma specializirale v svoj socialistični režim. Kubanska ideologija je torej mešanica nacionalizma, antiamerikanizma in antikapitalizma – pravzaprav bi lahko takšno ideologijo označili kot fidelizem. Ne moremo je označiti kot zgolj marksistično oziroma politično revolucijo, ampak kot socialno in gospodarsko. Prav tako je kubanski model »toliko osebno diktatorstvo, kot je enostrankarska država, in stranka kot taka ni nikoli igrala tolikšne vloge, kot recimo v preostalih evropskih komunističnih državah« (Lewis v Katz in Crotty 2006, 497).

5.3 Kubanski model komunizma kot totalitarni režim

Kubanski model je več kot očitno tipični predstavnik tudi totalitarnega režima. Če se spet obrnemo na Brookerjevo tabelo, lahko v njej opazimo, da bi lahko kubanski model postavili v t. i. drugo generacijo teoretikov totalitarizma, saj prvi steber lahko pripišemo t. i. klasičnim totalitarizmom, kot so bile nacistična Nemčija, fašistična Italija in komunistična Sovjetska zveza. Še vedno obstaja vodja, ki je izredno cenjen v državi in vsi so mu podrejeni. Danes je sicer na oblasti Raul Castro, a vseeno je tudi on vseskozi imel spoštovanje, predvsem do svojih vojaških oficirskih kolegov. Nekateri avtorji jih poimenujejo Raulisti, prav tako je tudi sam od nekdaj imel, zdaj se še to vidi, svoj pogled, svojo politiko na svet. Pravni red je seveda podrejen, v Ustavi in zakonih je zapisano, da je edino partija legitimna, da vodi režim, prav tako je socializem edini legitimni režim, državni mehanizem je torej v rokah izključno te partije. Ne glede na zamenjavo voditelja pa vseeno mobilizacija množice tudi danes ne popušča. Še vedno vključujejo množico v razne projekte, že od nekdaj so recimo vključevali oziroma preusmerjali vojake na druga področja, kot so kmetijstvo in turizem, prav tako mobilizacijo izkoriščajo za iskanje protirežimskih posameznikov z različnimi civilnimi milicami. Prav tako režim črpa svojo legitimnost iz omenjenih množic, saj brez podpore seveda ne bi obstajal.

Ideologija seveda še vedno obstaja, kot marksistično-leninistična oziroma socialistična, ampak kot sem že omenil, je v zadnjih letih omajana.

Kubanskega modela pa tudi ne moremo označiti za popolno diktaturo, saj vendarle teoretično ne vlada brez podpore množice. Le-ta jih prek (kvazi)volitev sicer izvoli, ampak po drugi strani izbire niti nimajo.

Nekateri avtorji vključujejo kubanski model tudi med posttotalitarne režime (glej Mujal-León in Busby v Horowitz in Suchlicki, 492). Edward Gonzales (2002, 4–5) tako pravi, da se po padcu Sovjetske zveze in krize devetdesetih let totalitarni režim ni mogel obnesti zaradi:

- marksistična ideologija je prenehala biti vir legitimnosti in navdih za kubansko vodstvo, namesto tega se režim posveča predvsem preživetju;

- mehanizmi družbenega nadzora so izgubili velik del svoje učinkovitosti zaradi korpucije, ki se je pojavila na najvišjem nivoju, tako so Kubanci začeli izgubljati strah pred vsemogočno državo;
- meje države so se skrčile še dalje, ko so Kubanci morali poskrbeti sami zase, po tem ko država ni mogla več zagotavljati zaposlitve, primernega življenjskega standarda in dovolj obrokov hrane in zagotavljanje potrebnih zdravil, kot se je to dogajalo v preteklosti;
- medtem ko se je stanje države slabšalo, so se elementi gospodarskega pluralizma spet pojavili, ko so Kubanci začeli delati na črnem trgu, prav tako so dobili zaposlitev v zunanjem, tujem investicijskem sektorju gospodarstva, obenem pa so tudi postali zakonito ali nezakonito samozaposleni;
- prav tako se je pojavil socialni pluralizem, in sicer, ko so Afro-kubanske sekte, protestantske cerkve, katoliška cerkev in novo ustanovljene nevladne organizacije začele okupirati družbeni, verski in kulturni prostor, ki je bil posledica oslABLJENE države.

5.4 Kubanski model komunizma kot vojaški režim

Kubanski model komunizma ne moremo uvrstiti v popolni vojaški režim, prav tako pa tudi ne moremo reči, da vojska nima nikakršnega vpliva. Tako kot sem že omenil v temi kubanski militarizem, bi lahko kubanski model uvrstili tudi med militaristično-mobilizirano različico totalitarizma.

Če pogledamo Stepanovo delitev vojaških režimov, lahko tudi sklenemo, da kubanski model lahko uvrstimo med novejšje vojaške režime, saj tudi vsebuje tipične lastnosti avtoritarnega režima.

Kot že rečeno, ideologija ni igrala posebne vloge, so pa gverilci torej prevzeli oblast na podlagi nacionalnih, skupnih, osebnih in socialnih interesov. Na Kubi pa predvsem vojaški oficirji prevzemajo vlogo podjetnikov, ki naj bi imeli največ izkušenj, v resnici so pa seveda izkoristili svoj vpliv in položaj v državi.

6 Sklep

Kuba se je v začetku 21. stoletja začela spreminjati. Vsaj »na papirju« se je začela rahlo liberalizirati na določenih področjih. Kot smo lahko opazili v zgodovinskih vidikih, se tudi vodilni kubanski komunistični partiji svita, da ortodoksni marksizem ne pelje nikamor drugam kot v propad. Iz tega propada so se počasi izvlekli, saj kazalci kažejo na izboljšanje, predvsem gospodarskega stanja (če izvzamemo že nekaj let prisotno svetovno krizo).

Zakaj je torej kubanski model komunizma tako poseben? Kot smo ugotovili, revolucija ni bila komunistična, je pa vseeno imela socialistično osnovo. Komunizem ni bil povod za revolucijo, ampak je bil njen rezultat. Ta rezultat pa lahko označimo kot splet okoliščin, saj je takratna vlada videla oporo v komunizmu, videla je vizijo, ki jo je lahko le s pomočjo ideološkega komunizma uresničila. Seveda je to prineslo močno strateško povezovanje s Sovjetsko zvezo.

V analizi lahko torej opazimo, da ima Kuba svojevrsten politični sistem in režim. Ta svojevrsten režim pa vsebuje vse omenjene značilnosti posameznega sistema in pravzaprav se je ta režim preoblikoval od »ljudske« revolucije do socialističnega, komunističnega in totalitarnega režima. Skozi diplomsko nalogo lahko ugotovimo, da se je Kuba do danes preoblikovala v posttotalitarno državo. Kuba je torej zaradi drugačnega gospodarskega, kulturnega in zgodovinskega razvoja razvila poseben model vladanja, zato je lahko svojo hipotezo potrdim.

Nadalje se lahko tudi sprašujemo, kako to, da kubanski režim (še) ni padel. Za vsako zaprto državo velja, da za oblastjo stoji vojska. Vojska je podrejena partiji. Na primeru Kube vidimo, da vojska spoštuje in časti Castra, kar lahko označimo tudi kot lojalnost. Lahko se spomnimo, da je Castro prišel na oblast prav s pomočjo organiziranega napada, v tem primeru gverilcev in seveda milic v »Llanu« in že od začetka je veljal za »El comandanta« revolucije. Prav ta lojalnost drži režim na površju in brez tega bi se razmere na oblasti kaj kmalu spremenile. Prav tako ne moremo mimo zgodovinskih dejstev, saj Kubanci dejansko ne poznajo drugega kot voditelja, saj še niso okusili demokratičnega stanja. Drugo je sovražnost do ZDA, saj so v njihovih očeh še vedno sovražnik številka ena, in prav oni naj bi bili krivci za vso zlo, ki se dogaja na Kubi – vsaj tako to poskuša prikazati oblast. Če pogledamo stanje pred revolucijo, lahko opazimo, da to ni bilo tako slabo, kot je to poskušala prikazati takratna oblast, vendar bi tukaj lahko takšno politiko označili kot tipično populistično, saj je Castro z gverilci, ki so

edino z revolucijo hoteli prevzeti oblast, miroljubno rešitev zavračal, in so jo v imenu kubanskega ljudstva označili za nelegitimno. Prav to je tudi posebnost, in nadalje bi lahko razvili še več pogovorov na temo, zakaj je revolucija dejansko uspela, medtem ko so druge revolucije v Južni Ameriki v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja dobesedno padale kot domine.

Splošno naj bi veljalo, da kubanski model komunizma velja za egalitarnega, torej, da razume množico in njene tegobe. Mnogi še vedno slepo verjamejo v boljše življenje, v nove rešitve, vendar še vedno se pojavlja rasizem, še vedno imajo prednost strankarski pripadniki, še vedno ženska velja za gospodinjo (t. i. mačizem) itd.

Oblast ima prav tako dobro načrtovani represijski mehanizem, ki utiša vsake kritike. Ampak v zadnjih letih (razvilo se je v devetdesetih) se poslužujejo tudi politike »izgnanstva«, ki intelektualcem, nasprotnikom režima in podobnim aktivistom dajejo možnost, da se izselijo iz države v zameno za t. i. politično tišino, seveda pa s tem zavarujejo svojo družino.

Kuba se je »rešila« tudi z delno privatizacijo gospodarstva, dolarizacijo trga in razvojem turizma, prav tako pa je našla novo partnerico v novem »socialističnem raj« Venezueli.

Seveda ne moremo mimo hvalospevov, ki naj bi ga Kuba dosegla na področju zdravstva in izobraževanja. Mnenja glede teh dosežkov so deljena. Seveda je res, da je Kuba mnogim omogočila, da se izobražujejo in imajo zastoj zdravstvo, ampak kaj to pomeni za gospodarstvo, pa lahko rečemo, da je to že v preteklosti vodilo v finančno katastrofo. Prav tako se še vedno nadaljuje vsiljevanje ideologije, ki je že zdavnaj zastarela. Prav ta zgrešena ideologija je pravzaprav pokvarila mnogo, sicer inovativnih načrtov, ker so se bodisi prenaglili pri računici bodisi uporabljali politiko »namenoma«, saj so se tako zoperstavili predvsem ZDA, da bi jim lahko dokazali, da kljub embargu še vedno lahko preživijo.

Samo revolucijo bi lahko razdelili na dva dela. Prva je bila optimistična in vseljudska, saj, kot smo videli, so bili udeleženci dejansko vsi, ne glede na raso, versko in politično prepričanje. Druga revolucija pa se je pojavila takoj ob proglasitvi, torej 1. 1. 1959, kjer je nova oblast skoraj nemudoma začela kovati nov načrt za prekonstruiranje sistema.

Kaj lahko še sklenemo? Predvsem bi rad izpostavil literaturo, le-te je res ogromno, vendar je na žalost več tiste, izpred 10 let nazaj ali dlje, tako da težko dobimo tisti pravi občutek, kakšen je kubanski model komunizma danes in kakšen bi ta lahko bil. Druga težava je objektivnost, namreč mnogi avtorji so ali prorežimsko ali protirežimsko usmerjeni in seveda je odveč omeniti, da so protirežimsko usmerjeni avtorji predvsem tisti iz sosednje ZDA in

preostale tujine. Prav zaradi tega pa lahko podvomimo v relevantnost podatkov, saj različni viri prikazujejo drugačno stanje tako v preteklosti kot zdaj, zato težko dokazujemo resničnost in dejansko stanje v državi.

Za konec se lahko ozremo še v prihodnost kubanskega modela komunizma, in glede na današnje stanje lahko opazimo, da tudi, če se Kuba znajde nekoč v demokraciji, mislim, da bi brez starih elit in brez opozicij težko vzdržala novo stanje. Vsekakor bo pa zanimivo opazovati Kubo, po tem ko bodo vsi stari gverilci oziroma politiki z bratoma Castro na čelu zapustili svet in bodo tako še bolj téma pogovora politologov in poznavalcev južnoameriškega političnega prostora.

7 Literatura

- Alfonso Hernandez, Carmen R. 2008. *Kuba: 100 vprašanj in odgovorov*. Ljubljana: Koščak.
- Bebler, Anton in Jim Seroka. 1990. *Contemporary political systems: classifications and typologies*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Brenner, Philip, William M. LeoGrande, Donna Rich in Daniel Siegel, ur. 1989. *The Cuba Reader: the making of revolutionary society*. New York: Grove Press.
- Brooker, Paul. 2009. *Non-Democratic Regimes*. Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Clark, Juan. 1997. *Cuba: Exodus, living conditions and human rights*. Dostopno prek: <http://www2.fiu.edu/~fcf/juanclark.cuba/clark97.humrtscond.html> (4. september 2011).
- Crooker, Richard A. in Zoran Pavlovic. 2010. *Cuba, Second Edition*. New York: Chelsea House An imprint of Infobase Publishing.
- Committee to Protect Journalists. 2006. *Special report*. Dostopno prek: http://www.cpj.org/censored/censored_06.html (4. september 2011).
- 2011. *For Cubans, a tenuous new home*. Dostopno prek: <http://cpj.org/reports/2011/07/for-cubans-a-tenuous-new-home.php#more> (22. avgust 2011).
- Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
- Democracy Index. 2010. *Democracy in retreat: A report from the Economist Intelligence Unit*. Dostopno prek: http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf (1. september 2011).
- Eckstein, Susan E. 2003. *Back from the future: Cuba under Castro*. New York: Routledge.

Encyclopedia. 2011. *Ramón Grau San Martí*. Dostopno prek: http://www.encyclopedia.com/topic/Ramon_Grau_San_Martin.aspx (27. avgust 2011).

Encyclopedia of the Nations. 2011. *Cuba – agriculture*. Dostopno prek: <http://www.nationsencyclopedia.com/Americas/Cuba-AGRICULTURE.html> (2. september 2011).

Falcoff, Mark. 2003. *Cuba the morning after: confronting Castro's legacy*. Washington D.C.: The AEI Press.

Farber, Samuel. 2006. *The origins of Cuban revolution reconsidered*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Ferfila, Bogomil. 2006. *Svet na dlani, 1. knjiga, 1. del*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2010. *Primerjalne politike v sodobnem svetu. Aplikativno-empirični del: države v razvoju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Global Exchange. 2011. *Women in Cuba*. Dostopno prek: <http://www.globalexchange.org/tours/WomeninCuba.pdf> (1. september 2011).

Gonzales, Edward. 2002. *After Castro: alternative regimes and U.S. policy*. Miami: Institute for Cuban and Cuban-American Studies, University of Miami. Dostopno prek: http://ctp.iccas.miami.edu/Research_Studies/EdGonzalez.pdf (6. september 2011).

Hague, Rod in Martin, Harrop. 2007. *Comparative government and politics*. 7th edition. New York: Palgrave Macmillan.

Haynes, Jeffrey. 2005. *Comparative politics in a globalizing world*. Cambridge: Polity Press.

History learning site. 2011. *Party Systems*. Dostopno prek: http://www.historylearningsite.co.uk/party_systems.htm (27. avgust 2011).

Horowitz, Irving Louis in Jaime Suchlicki, ur. 2003. *Cuban communism*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Johari, Jagdish Chandra. 1982. *Comparative Politics*. New Delhi: Sterling publishers private limited.

Katz, Richard S. in William Crotty, ur. 2006. *Handbook of Party Politics*. London: SAGE Publications Ltd.

Krečič, Nika. 2004. *Neposredne tuje investicije kot način preživetja Kubanskega socialističnega gospodarstva*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Linz, J. Juan in Alfred Stepan. 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Linz, J. Juan. 2000. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Lippmann, Walter. 2011. *Economic and Social Policy Guidelines for the Party and the Revolution - a draft*. 2010. Dostopno prek: <http://www.walterlippmann.com/pcc-draft-economic-and-social-policy-guidelines-2010.pdf> (31. avgust 2011).

Mlakar, Nina. 2008. *Gospodarski razvoj Kube*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Nawrocki, John. 1991. *Fidel Castro: Communist or Caudillo*. Pennsylvania: U.S. Army War College.

Raby, Linda Dawn. 2006. *Democracy and revolution: Latin America and socialism today*. London: Pluto Press.

Reuters. 2008. *Cuba reorganizes family doctor program*. Dostopno prek: http://www.reuters.com/article/2008/04/08/us-cuba-reform-health_idUSN0835601820080408 (4. september 2011).

Seražin, Jasna. 2006. *Elementi totalitarizma in demokracije v političnem sistemu ZDA*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Tomšič, Matevž. 2004. Recenzija: Hannah Arendt: Izvori totalitarizma. *Družboslovne razprave* (20): 45.

Travel document systems. 2011. *Cuba government information*. 2011. Dostopno prek: <http://www.traveldocs.com/cu/govern.htm> (27. avgust 2011).

Vadi, Jose. 1999. *The Cuban Political System*. Dostopno prek: <http://www.csupomona.edu/~jmvadi/PLS444/Cuba.html> (23. avgust. 2011).

Wikipedija. 2011a. *Government*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Government> (28. avgust 2011).

--- 2011b. *Diktatura*. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Diktatura> (23. avgust. 2011).

--- 2011c. *Cabinet of Cuba*. Dostopno prek http://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Cuba (27. avgust 2011)

Tourism in Cuba. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Cuba (27. avgust 2011).

--- 2011č. *Tourism in Cuba*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Cuba (27. avgust 2011).

Women in Parliament. 2011. *World classification*. Dostopno prek: <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif310711.htm> (24. avgust 2011).